

Povezanost osobnih stavova i percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom nasilja u mladenačkim vezama

Topić, Romana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:023310>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

*Povezanost osobnih stavova i percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom
nasilja u mladenačkim vezama*

Romana Topić

Zagreb, lipanj 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Povezanost osobnih stavova i percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom nasilja u mladenačkim vezama

Studentica: Romana Topić

Mentorica: doc.dr.sc.Gabrijela Ratkajec
Gašević

Komentorica: doc.dr.sc. Ajana Löw

Zagreb, lipanj 2021.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Povezanost osobnih stavova i percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom nasilja u mladenačkim vezama* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Romana Topić

Mjesto i datum: Zagreb, lipanj 2021.

SAŽETAK

Naslov rada: *Povezanost osobnih stavova i percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom nasilja u mladenačkim vezama*

Studentica: Romana Topić

Mentorice: doc.dr.sc.Gabrijela Ratkajec Gašević,

doc.dr.sc. Ajana Löw

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Socijalna pedagogija / modul Odrasli

Sažetak rada:

Nasilje u mladenačkim vezama vrlo je rasprostranjen javnozdravstveni problem čija pojava uzrokuje brojne posljedice za mlade. Ovo istraživanje rasvijetlit će nove elemente koji se do sada nisu obuhvaćali, a to je percepcija stavova partnera o romantičnim vezama. Cilj rada je ispitati povezanost između doživljaja rodnih uloga djevojaka i mladića u romantičnim odnosima s prisutnošću nasilnih obrazaca ponašanja u romantičnim vezama kod mladih u različitim lokalnim zajednicama u RH. Ovim se radom željelo istražiti postoji li povezanost između osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama; utvrditi povezanost percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama i utvrditi razlike u osobnim stavovima, percepciji stavova partnera i iskustva doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na lokalnu zajednicu u kojoj mlada osoba odrasta. Istraživanje je provedeno na uzorku od 550 ispitanika, od toga 173 mladića i 337 djevojke, u dobi od 16 do 18 godina. To su učenici trećih i četvrtih razreda srednjih škola u Zagrebu, Splitu, Makarskoj, Omišu, Velikoj Gorici i Ivanić Gradu. U svrhu dobivanja rezultata istraživanja korištene su metode deskriptivne statistike, za testiranje međusobne povezanosti između konstrukata korišten je Spearmanov koeficijent korelacije, a razlike između promatranih subgrupa testirane su Mann-Whitney U testom.

Rezultati istraživanja pokazuju kako nema statistički značajne povezanosti između osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja, no postoji statistički značajna negativna povezanost između percepcije stavova partnera o romantičnim vezama i doživljenog nasilnog ponašanja. Nadalje, pokazalo se kako su tradicionalnija

uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi povezana su s nižom razinom počinjenog nasilnog ponašanja. Kada gledamo lokalnu zajednicu, pokazalo se kako ispitanici koji žive na južnom dijelu Hrvatske imaju više pogrešnih uvjerenja, dok s druge strane ispitanici koji žive na sjeveru u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanja, ali u većoj mjeri i doživljavaju nasilje. Osim toga, rezultati pokazuju kako ispitanici koji se školuju u većim gradovima u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanja, dok su oni koji se školuju u manjim gradovima nasilniji prema partneru/ partnerici u vezi. Rezultati ovog rada mogu pridonijeti podizanju svjesnosti o postojanju problema nasilja u mladenačkim vezama i samim time predstavljati osnovu za prevenciju nasilja u mladenačkim vezama, ali i tretman, koji bi trebao biti usmjeren na osnaživanje socijalno-emocionalnih vještina, posebno vještina uvažavanja različitog mišljenja i vještina rješavanja sukoba.

Ključne riječi: nasilje u mladenačkim vezama, rodne uloge, percepcija stavova partnera, lokalna zajednica

SUMMARY

Title: The association of personal attitudes about romantic relationships and perception of partner's attitudes with experience of teen dating violence

Student: Romana Topić

Mentors: doc.dr.sc. Gabrijela Ratkajec Gašević,

doc.dr.sc. Ajana Löw

Study programme/module: Social Pedagogy / Adults

Summary:

Violence in youth relationships is a widespread public health issue in the Republic of Croatia. Its occurrence has numerous consequences for young people. This research will shed light on new elements that have not been examined so far - the individual's perception of their partner's attitude towards romantic relationships.

The aim of this research was to examine the association between the perception of gender roles of girls and boys in romantic relationships and the presence of violent behaviour patterns in youth romantic relationships in different local communities in the Republic of Croatia. This research was designed to investigate whether there is an association between personal attitudes towards romantic relationships and the experience of the endured and inflicted violence in youth relationships; to establish the correlation between the perception of partners' attitudes towards romantic relationships and the experience of endured and inflicted violence in youth relationships and to determine differences in personal attitudes, the perception of partners' attitudes and the experience of the endured and inflicted violence in young relationships with regards to the local community. The research was conducted on a sample of 550 respondents - 173 boys and 337 girls, aged 16 to 18, third and fourth grade high school students in Zagreb, Split, Makarska, Omiš, Velika Gorica and Ivanić Grad. The obtained results were analysed using the descriptive statistics methods. For the testing of the correlation between the constructs the Spearman correlation coefficient was used, and the differences between the observed subgroup were tested using the Mann – Whitney U test.

The results of the research indicate that there are no statistically significant relationships between personal attitudes about romantic relationships and the experience of the endured and

inflicted violence, but there is a statistical significance in the relationship between the perception of partners' attitudes towards romantic relationships and the experienced violent behaviour. Furthermore, the results suggest that traditional beliefs of girls' behaviour are associated with a lower level of the committed violent behaviour. Taking account of the local community, it has been shown that the respondents living in the southern part of Croatia have more misconceptions, while respondents living in the northern part of the country are more likely to recognise violent behaviour patterns, but also more likely to experience violent behaviour. In addition to that, the results show that the respondents living in larger cities are more likely to recognise violent behaviour patterns, while respondents living in smaller cities are more likely to commit violence. The results of this study can be used to raise awareness of the problem and can represent a base for the prevention of violence in youth relationships and be a starting point for a treatment that should focus on socio-emotional, practice respecting different opinions and conflict resolution skills.

Key words: teen dating violence, gender roles, perception of partner attitudes, local community

Veliku zahvalnost, u prvom redu, dugujem svojim mentoricama doc.dr.sc. Gabrijeli Ratkajec Gašević i doc.dr.sc. Ajani Löw, koje su mi uvelike pomogle sa svojim savjetima pri izradi ovog diplomskog rada te što su uvijek imale strpljenja i vremena za sve moje upite.

Također, zahvaljujem se dečku i svojim prijateljicama koji su uvijek bili uz mene, pružali mi podršku kroz cijeli ovaj tijek studiranja i učinili ga još lakšim i zabavnijim.

I na kraju, posebnu zahvalnost iskazujem svojoj obitelji, posebno roditeljima, bez kojih sve ovo ne bi bilo moguće!

Veliko HVALA svima!

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. ROMANTIČNI ODNOSI U ADOLESCENCIJI.....	2
2.1. Rodne uloge u adolescenciji	4
2.2. Tradicionalni i egalitarni stavovi	5
3. NASILJE U MLADENAČKIM VEZAMA	6
3.1. Rizični i zaštitni čimbenici te posljedice nasilja u mladenačkim vezama	9
3.2. Teorije o nasilju u mladenačkim vezama	11
4. ISTRAŽIVANJA O NASILJU U MLADENAČKIM VEZAMA	12
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	16
5.1. Ciljevi, problemi i hipoteze istraživanja.....	16
5.2. Uzorak	17
5.3. Instrumentarij	17
5.1.1. Skala pogrešnih uvjerenja o kvalitetnoj vezi (Ajduković, Löw i Sušac, 2011)	17
5.1.2. Upitnik iskustva doživljenih nasilnih ponašanja (Ajduković, Löw i Sušac, 2011) i Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja (Ajduković, Löw i Sušac, 2011)	18
5.1.4. Skala uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (Attitudes Toward Women Scale for Adolescents, Galambos i sur., 1985).....	18
5.1.5. Adaptirana verzija Skale uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (AWSA) za ispitivanje percepcije stavova partnera o romantičnim vezama.....	19
5.4. Prikupljanje podataka.....	19
6. REZULTATI.....	9
6.1. Povezanost osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama	21
6.2. Povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi i iskustva počinjenog i doživljenog nasilnog ponašanja.....	21

6.3. Povezanost percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenčakim vezama	22
6.4. Razlike u osobnim stavovima, percepciji stavova partnera i iskustvu doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na lokalnu zajednicu u kojoj mlada osoba odrasta	22
7. RASPRAVA	25
8. ZAKLJUČAK	28
9. LITERATURA:.....	31
10. PRILOZI	38

1. UVOD

Nasilje u mladenačkim vezama je vrsta nasilja o kojoj se sve više govori i istražuje. Ono predstavlja značajan društveni problem, ne samo zbog visoke učestalosti, već i zbog posljedica koje ostavlja kod mladih osoba izloženih nasilnom ponašanju. U suvremenom se društvu nameće kao sve aktualnija tema o kojoj je potrebno promišljati i otvoreno govoriti, a središte zanimanja postaju veze mladih osoba (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Riječ je o jako osjetljivoj temi, karakterističnoj za adolescenciju koja sa sobom nosi brojne izazove, pri čemu treba istaknuti prva ljubavna iskustva. Tijekom proteklih 30-ak godina je došlo do povećanja broja istraživačkih radova na ovu temu. U hrvatskom kontekstu se manje spominje i proučava, no rezultati su u skladu s inozemnim podacima. Jedan od razloga za povećani interes su posljedice koje nasilje ostavlja za sobom, a neke od njih mogu biti: ozljede i smrtni slučajevi, zdravstvene poteškoće poput povećanog rizika od zlorabe psihoaktivnih tvari, pretjerane kontrole tjelesne težine, rizična seksualna ponašanja, trudnoće i suicidalnosti, utjecaj na akademski uspjeh mladih i sl. (Silverman, 2001). Najučinkovitija zaštita od nasilja u vezi jest brzo prepoznavanje nasilnih oblika ponašanja, poučavanje mladih vještinama kojima mogu štititi vlastita prava te traženje pomoći. Dobro poznavanje dinamike, uzroka i posljedica nasilja ključni su preduvjeti svrhovitoj intervenciji i kvalitetnoj prevenciji, kako nasilja općenito, tako i nasilja u mladenačkim vezama. Adolescenti ne mogu sami biti odgovorni za rješavanje tog problema, već im treba dati „alat“ za rješavanje takvih problema (Ajduković i Ručević, 2009). S obzirom na to da ne postoje podaci o povezanosti između doživljaja rodnih uloga djevojaka i mladića u romantičnim odnosima s prisutnošću nasilnih obrazaca ponašanja u romantičnim vezama kod mladih, osmišljeno je istraživanje koje će dati uvid u te podatke te istražiti postoji li razlika s obzirom na okruženje/ mjesto školovanja. Osim dobivenih rezultata istraživanja, definirat će se sam pojam adolescencije, rodnih uloga, nasilja u mladenačkim vezama, njegova etiologija, fenomenologija te će se iznijeti pregled dosadašnjih istraživanja.

Postoje slična istraživanja o ovoj temi, neka od njih su uključivala i istraživanje osobnih stavova o poželjnom ponašanju djevojaka/ mladića, no niti jedno nije bilo usmjereno na istraživanje povezanosti osobnih stavova o ulogama u romantičnom odnosu, percepcija stavova partnera s iskustvom počinjenog ili doživljenog nasilja u vezi. Ovakvi radovi imaju značajan utjecaj na daljnje informiranje mladih, podizanje njihove svijesti i znanja o različitim oblicima nasilja, što je ključno za formiranje stavova o nečinjenju i netoleriranju nasilja.

2. ROMANTIČNI ODNOSI U ADOLESCENCIJI

Adolescencija je razdoblje od djetinjstva do odrasle dobi, a najčešće slovi kao razvojno razdoblje „bure i stresa“. Takav glas prati adolescenciju zbog naglih promjena s kojima se adolescenti suočavaju (Lacković-Grgin, 2005). Od svih poznatih burnih promjena, jedna od najintenzivnijih događa se na području socijalnog života, o čemu će kasnije biti više rečeno.

Sama riječ 'adolescencija' dolazi od latinske riječi *adolescere* u značenju 'postajati zreo, sazrijevati'. Spolno sazrijevanje označava početak adolescencije, odnosno pubertet, dok je gornju granicu sve teže odrediti jer uključuje mnogo čimbenika koji variraju od društva do društva (Zrilić, 2007). Uglavnom se uzima period između 10. i 22. godine života, no sa sigurnošću možemo reći da se danas ta gornja granica, koja se najčešće uzima kao postizanje emocionalne i socijalne zrelosti, produljila. Adolescencija se kao razdoblje dijeli se na ranu, srednju i kasnu adolescenciju, a učenici srednje škole nalaze se najčešće u razdoblju rane i srednje adolescencije.

To razdoblje obilježavaju promjene u obiteljskim odnosima, prijatelji imaju sve važniju ulogu u životu adolescenta, javlja se zanimanje za suprotni spol, a posljedično, i zanimanje za uspostavljanjem romantičnih veza. Kroz romantične veze adolescenti mogu naučiti puno toga o kvalitetnoj komunikaciji, emocijama, empatiji, ali i kreiranju i izgradnji vlastitog identiteta, a svladavanje tih razvojnih zadataka ključno je za nastanak kvalitetnih romantičnih odnosa u budućem životu.

Početak seksualne aktivnosti adolescenata (seksualna inicijacija) započinje najčešće držanjem za ruke i ljubljenjem, dok se kasnije takve aktivnosti intenziviraju kroz *peting*, odnosno dodirivanje intimnih dijelova partnera, pa sve do seksualnih odnosa (Lacković-Grgin, 2005). Većina adolescenata do početka srednje adolescencije (oko 15 godine) ima iskustvo partnerske veze, što je ujedno i razlog zbog kojeg smo birali ovu populaciju za istraživanje, dok u seksualne odnose ulaze oko 17. godine (Štulhofer i sur., 2005). Također partnerski odnosi postaju ozbiljniji, kreiraju se zajednički planovi za budućnost, uključuju jednog partnera i seksualne odnose (Diamond, Fagundes i Butterworth, 2010).

Prvi seksualni odnos (što nije nužno isto što i prvo seksualno iskustvo) adolescenta je najčešće s osobom s kojom je u stabilnoj vezi, koju poznaje dobro te je poželjno da je ta osoba već imala seksualnog iskustva (Furman i Shaffer, 2003), dok autori Štulhofer i suradnici

(2005) navode kako je važnost seksualne želje kao motivacije za stupanje u seksualne odnose porasla u oba spola, dok je porast utjecaja znatizelje značajan samo među mladićima.

Seksualna inicijacija je kao tema zanimljiva brojnim istraživačima jer ona najčešće utječe na daljnje seksualno ponašanje osobe. Prema raznim istraživanjima, djevojke kasnije od mladića ulaze u spolne odnose. Mladići u prvi spolni odnos najčešće stupaju s vršnjakinjama i to za „jednu noć“, dok za djevojke to ima ozbiljnije značenje (Hođić i Bijelić, 2003). One pristaju na spolne odnose zato što žele ostvariti emocionalnu povezanost s partnerom, dok je s druge strane, mladićima ulazak u spolne odnose „avantura“ i čin uzbuđenja, a ne nužno čin ljubavi (Lacković - Grgin, 2005).

Razni rizični čimbenici utječu na romantične odnose adolescenata te je svaka romantična veza individualna. Nosi sa sobom razne socijalne vještine koje koriste u razvoju kvalitetnijih kasnijih veza, ali donosi i razna iskustva koja mogu pozitivno ili negativno utjecati na razvoj sljedećeg romantičnog odnosa (Lacković-Grgin, 2005).

Važno je opisati, ali i razumjeti razvoj romantičnih veza u adolescenciji te njihov utjecaj na život adolescenta jer je on vrlo širok. Romantični odnosi postaju glavni interes i misao adolescenta koji mu određuju mnoge aspekte života, kako obitelj i prijatelje, tako i školu te planiranje karijere. Također, pokazalo se kako partner/ica (ili potencijalni partner) okupira pažnju adolescenata i kada ne postoji nikakva interakcija između njih – oni su najčešća tema razgovora s prijateljima (Eder, 1993). Istraživanja potvrđuju rečeno i pokazuju da srednjoškolci provode između 5 i 8 sati tjedno razmišljajući o potencijalnom partneru (Richards i sur., 1998). Unatoč takvim podacima, razvojna psihologija je dugo izbjegavala ovaj predmet proučavanja, smatrajući partnerske veze u adolescenciji kratkotrajnima i površnim. Postoje tri ključna razloga zbog kojih je ovo normativno razvojno iskustvo bilo zapostavljano u istraživačkim okvirima (Collins, 2003). Prvi je taj što je postojalo uvjerenje kako intimna sfera života ne smije i ne treba biti predmet proučavanja. Postojao je strah, kako bi proučavanje ljubavi na neki način uništilo njenu spontanost i magiju te se u nju ne treba „dirati“ (Petrović, 2016). Negdje 90-ih godina, akademski strah od proučavanja ljubavi zamijenila je briga da će ozbiljnija istraživanja partnerskih odnosa poslati neadekvatnu poruku mladima, odnosno poruku koja bi ohrabivala promiskuitetne odnose. Ipak, kao ključni razlog za nedostatak interesa za partnerske odnose u adolescenciji je uvjerenje istraživača da je laboratorijski eksperiment jedina valjana metoda, a partnerski odnosi nisu podložni toj vrsti metodološkog ispitivanja. Upravo zbog toga što se partnerski odnosi svrstavaju pod kategoriju

„životne teme”, ostali su zanemareni. Kao posljedica toga, danas se velik broj tih tema obrađuje u popularnoj psihologiji tzv. „brzih rješenja“, no s vremenom postaje sve značajnija i zastupljenija u znanstvenim istraživanjima (Collins, 2003).

Naposljetku, adolescencija određuje smjer u kojem će se odvijati život pojedinca. Zbog toga je važno educirati mlade, iznijeti činjenice, istraživati područja na koja ona utječe. U tom kontekstu posebno mjesto ima tema o intimnim odnosima, potrebno je ukazati na njezinu važnost u životu mlade osobe, važnost rasprave o njoj i samom tijeku tih odnosa.

2.1. Rodne uloge u adolescenciji

Adolescenciju možemo smatrati primarnom prijelaznom točkom u kojoj se rodna ponašanja mogu usvojiti, razmatrati i dovoditi u pitanje, mijenjati ili učvrstiti (Galambos, 2004). Brojne fizičke, socijalne i kognitivne promjene dovode do zahtjeva za promjenu self-koncepta, za novim odgovorom na pitanje “Tko sam ja?”. Ova nesigurnost i neizvjesnost može dodatno dovesti do prilagodbe tradicionalnoj spolnoj ulozi (Noppe, 2002). Galambos (2004) navodi kako s dolaskom perioda adolescencije, mladići i djevojke doživljavaju pojačavanje rodnih očekivanja. Ta hipoteza se naziva hipoteza o rodnom intenziviranju (engl. *gender intensification hypothesis*), a govori o tome da se ponašajne i psihološke razlike u stavovima između mladića i djevojaka povećava s dobi i da je rezultat pojačanih pritisaka socijalizacije prilagodba tradicionalnim maskulinim i femininim rodnim ulogama. Važno je razumjeti kako rodne uloge ne mogu opstati bez društvenog kruga, odnosno one nastaju unutar određenog društva i njegovog konteksta te se usvajaju i ostvaruju u interakciji s ostalim pojedincima. Nakon rođenja, pojedincu se određuju njegova/njezina spolna odredba: muškarac ili žena. Potom kroz proces socijalizacije usvajaju određenu mušku ili žensku rodnu ulogu koja s vremenom postaje sastavni dio identiteta, tj. rodnog identiteta pojedinaca. Također, važno je istaknuti razliku između tradicionalnih i egalitarnih rodnih uloga, odnosno navesti koje se karakteristike pripisuju tradicionalno muškim/ženskim ulogama, a koje ulogama muškaraca/žena u modernom društvu.

Kako u samom društvu, tako i kod adolescenata postoje brojna očekivanja o tome kako bi djevojke i mladići trebali izgledati, kako bi se trebali ponašati i koje su osobine poželjne. Na primjer, od žena se često očekuje da budu brižne, domaćice i pune razumijevanja, a od muškaraca da budu borbeni i dominantni. Upravo ta društvena očekivanja koja ovise o spolu,

nazivaju se rodnim ulogama (Jugović i Kamenov, 2008). Rodne uloge karakteristične za razdoblje adolescencije nisu jasno definirane, a nedostaje i instrumenata koji ispituju taj koncept, posebice u hrvatskom društvenom kontekstu. Većina istraživanja o rodnim ulogama ispituje rodne uloge odraslih ljudi (Helson i Picano, 1990), a istraživanja koja ispituju koncepte vezane uz rod na adolescentskoj populaciji uglavnom se bave rodnim identitetima adolescenata ili određenim aspektima poput ponašanja i osobine. Neka istraživanja ispituju i stav adolescenata prema rodnim ulogama odraslih (Tay i Gibbons, 1998), dok je ovo istraživanje usmjereno na ispitivanju stavova adolescenata prema rodnim ulogama njihovih partnera.

2.2. Tradicionalni i egalitarni stavovi

Tradicionalne ili egalitarne rodne uloge su one uloge muškaraca i žena koje su karakteristične za neko društvo u kojem prevladava određeni sustav vrijednosti (tradicionalni ili moderni). Međutim, održanje tradicionalnih rodnih uloga nije isključivo i za društva koja u sebi sadrže obilježja modernosti (Tukara, 2013).

Razlikujemo tradicionalne i egalitarne stavove prema rodnim ulogama (Mihić i Filipović, 2012). Ključnu karakteristiku tradicionalizma čini jasno strukturirana podjela uloga i obveza prema rodu, koje se odnose na to da su muškarci hranitelji obitelji, dok su žene zadužene za kućanske poslove, djecu i sl. S druge strane, egalitarnost čini ravnopravna podjela uloga hranitelja, kućanskih obveza te moći odlučivanja (Tukara, 2013). Autori Kokorić, Šimunić i Gregov (2013) navode kako žene koje imaju tradicionalne stavove smatraju da su kućanski poslovi odgovornost žene, te očekuju manje instrumentalne podrške od partnera koja se u obiteljima obično odnosi na pomaganje u kućanskim poslovima. Suprotno tome, žene s egalitarnim stavovima smatraju da partneri trebaju ravnopravno dijeliti kućanske poslove. Kod muškaraca je situacija obrnuta: muškarci s tradicionalnim stavovima očekuju više instrumentalne podrške od svojih partnerica nego muškarci s egalitarnim stavovima. Generalno, muškarci imaju tradicionalnije stavove o rodnim ulogama (Erickson, 2005). Rezultati istraživanja provedenih u Hrvatskoj ukazuju na to kako žene imaju egalitarnije stavove o rodnim ulogama od muškaraca, međutim ta razlika nije značajna. U Hrvatskoj prevladavaju umjereno egalitarni stavovi prema rodnim ulogama, s time da egalitarnije stavove imaju obrazovanije osobe (Kokorić, Šimunić i Gregov, 2013). Također, partneri se

često ne ponašaju samo u skladu s vlastitim stavovima, već uzimaju u obzir i stavove partnera. Tako se ujednačenost njihovih stavova smanjivanjem kognitivne disonance pozitivno odražava na odnos partnera (Kokorić, Šimunić i Gregov, 2013).

Prvo istraživanje „*Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj*“ provedeno na nacionalnom reprezentativnom uzorku o rodnoj diskriminaciji 2011. godine ispituje percepciju, iskustva i stavove ispitanika u području obiteljskog života, obrazovanja, politike i tržišta rada (Kamenov i Galić, 2011). Jedan od ključnih nalaza o percepciji ostvarenosti ravnopravnosti žena u Hrvatskoj pokazuje kako ispitanici položaj žena i muškaraca ne doživljavaju potpuno ravnopravnim, što još uvijek predstavlja značajan problem hrvatskog društva. Također, nalazi ovog istraživanja pokazuju kako su žene i dalje svjesnije prisutnosti rodne neravnopravnosti bez obzira na dob.

Autori Kokorić, Šimunić i Gregov (2013) navode da ukoliko se u bračnoj zajednici nađe žena s egalitarnim, a muškarac s tradicionalnima stavovima, postoji vjerojatnost da će žena doživljavati nejednakost, koju će percipirati kao nepravednu, što može rezultirati bračnim konfliktom. Dodatan dokaz ovom su tvrdnje Bowena i Orthnera (1983), koji u svom istraživanju navode da tradicionalni muževi i netradicionalne žene imaju najlošiju kvalitetu braka. Oni smatraju kako to može biti povezano s činjenicom da egalitarni stavovi kod žena vrše velik pritisak na brak, budući da veliki dio društva i norme podržavaju tradicionalnu podjelu poslova između muškaraca i žena.

3. NASILJE U MLADENAČKIM VEZAMA

Naučeni obrasci ponašanja u razdoblju adolescencije su ključni za razvoj kasnijih veza, u našem slučaju - romantičnih veza. Upravo je adolescencija razdoblje u kojem uglavnom započinje stvaranje i razvijanje partnerskih odnosa, ali i mogućnost javljanja nasilja u mladenačkim/ romantičnim vezama.

Istraživanje fenomena nasilja u romantičnim vezama u prošlosti su bila najmanje zastupljena na području adolescentskih veza. Postoji više razloga tome, a autor Collins (2003) smatra da su istraživanja na tom području bila limitirana zbog pogrešnog vjerovanja da su adolescentske veze površne i prolazne. Međutim, razna istraživanja nasilnog ponašanja među bračnim

partnerima pokazala su da nasilje vuče svoje korijene i prije braka, što je bilo značajno za prebacivanje fokusa i usmjeravanje na adolescentsku populaciju (Vuković, Milašin i Buljubašić Kuzmanović, 2009). Upravo je vrijeme adolescencije vrijeme kada dolazi do porasta i visokog intenziteta partnerskog nasilja (Trbojević, 2016). Ono utječe i zbiljno narušava mentalno i tjelesno zdravlje mladih te je kao takvo važan javnozdravstveni i psihosocijalni problem (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Istraživanja koja su uslijedila dovela su do novih saznanja i „razbijanja“ mitova (Sesar i Dodaj, 2014):

- Partnersko nasilje ne događa se samo u bračnim zajednicama nego i među partnerima koji su u izvanbračnim zajednicama te među partnera homoseksualne orijentacije.
- Patrijarhalni bračni odnosi nisu jedan od glavnih čimbenika rizika za pojavu nasilja u partnerskim vezama.
- Jedna od značajnih promjena odnosi se na razjašnjavanje odnosa žrtve i počinitelja nasilja, odnosno u počecima istraživanjima u ovom području smatralo se da su počinitelji težih oblika spolnog zlostavljanja (npr. silovanje) osobe nepoznate žrtvi te da je općenito učestalost spolnog zlostavljanja vrlo mala.

Ono što danas sa sigurnošću znamo jest da se silovanje i drugi oblici spolnog zlostavljanja ne vežu samo uz osobe koje su žrtvi nepoznate, već u većini slučajeva govorimo o bliskim osobama s kojima su žrtve u emocionalnoj vezi.

Nasilje u mladenačkim vezama (engl. *adolescent dating violence ili intimate partner violence*) se definira kao „*vrsta nasilja između intimnih partnera, u dobi od 10 do 24 godine, koji se trenutno zabavljaju ili su se zabavljali*“ (Vagi i sur., 2013), tj. kao fizičko, emocionalno, psihološko, seksualno nasilje koje za cilj ima kontroliranje partnera i stvaranje osjećaja moći (Ajduković i Ručević, 2009). Nadalje, ono ima i *negativan utjecaj na dobrobit, fizički ili psihički integritet, slobodu ili razvoj osobe* (Autonomni ženski centar, 2005).

Definira se i u kontekstu stabilnijeg emocionalnog odnosa kao prijetnja ili stvarna upotreba tjelesnog, seksualnog ili verbalnog zlostavljanja od strane jednog člana nevjenčanog para prema drugome, a u kontekstu ljubavne veze, no sve više autora smatra da taj odnos ne mora biti stabilan, već može uključivati i jednokratni izlazak. Unatoč brojnim definicijama koje nasilje promatraju kroz različite prizme, postoji i točka u kojima se sve one susreću i u čemu je većina autora jednoglasna, a to je razlikovanje pojavnih oblika nasilja – fizičkog, psihičkog, i seksualnog nasilja (Ajduković i Ručević, 2009), o kojima će u nastavku biti više rečeno, a

poseban naglasak staviti će se na psihičko nasilje koje se pokazalo kao najučestalije u vezama mladih (Sorensen, 2007).

1. Fizičko nasilje

Fizičko nasilje podrazumijeva ona ponašanja koja dovode do fizičke boli i ozljeda, kao što su grubo guranje, pljuskanje, udaranja rukama i nogama, bacanje predmeta na partnera/partnericu, čupanja kose, te ugriz. Podaci iz istraživanja Center for Disease Control iz 2000. godine su pokazali da oko 12% mladih je iskusilo, a 10% mladih upotrijebilo ovaj oblik zlostavljanja (Ajduković, Ručević, 2009).

1. Seksualno nasilje

Ono uključuje spolno uznemiravanje, na primjer dobacivanje te bilo koji oblik spolne i tjelesne aktivnosti, ali bez pristanka druge osobe - ljubljenje, dodirivanje, prisiljavanje na spolni odnos. To su sva neželjena i neugodna ponašanja seksualne prirode. Na temelju podataka iz Američkog ureda za statistiku vidljivo je kako većina silovanih žrtava ima između 16 i 24 godine te od ukupnog broja svih oblika doživljenog spolnog nasilja u vezama adolescenata 85 posto počinila je žrtvi poznata osoba (Buljan Flander i sur., 2009).

2. Psihološko/ emocionalno nasilje

Psihičko zlostavljanje se manifestira kroz vrijeđanje, ponižavanje, kritiziranje, zastrašivanje prekidom veze ili stvaranje osjećaja krivnje, namjerno uzrujavanje partnera, verbalne i emocionalne prijetnje, izolaciju od prijatelja i obitelji, nazivanje različitim pogrđnim imenima i govorenje uvredljivih riječi te kontroliranje odijevanja, ponašanja i kretanja (Ajduković i Ručević, 2009). Uključuje postupke i ponašanja koji narušavaju samopoštovanje osobe te zbog kojih žrtva misli loše o sebi i osjeća se krivom. Ovakav oblik nasilja se često zanemaruje jer se takva ponašanja opravdavaju kao način pokazivanja ljubavi, pažnje i brige od strane partnera, a pritom je često nevidljiv za odrasle osobe koje nisu toliko uključene na društvenim mrežama. Obzirom na intenzivni razvoj tehnologije, ovakav oblik nasilja u adolescentskim vezama postaje rasprostranjeniji jer omogućuje „partneru nasilniku“ da ne izlazeći iz svoje sobe kontrolira i manipulira „partnerom žrtvom“ te da uspostavi kontrolu nad njenim socijalnim životom (Trbojević, 2016). Nerijetko se kao sinonim može naći i emocionalno zlostavljanje, upravo zbog te emocionalne boli koju žrtva osjeća uslijed takvog ponašanja.

Jedan je od najčešćih mitova taj da se nasilje događa nekom drugom. Žrtva partnerskog nasilja u adolescenciji, ali i odrasloj dobi, može biti svatko, kako u heteroseksualnim, tako i u homoseksualnim vezama, bez obzira na socioekonomski status, rasu ili kulturu ono se ponavlja i eskalira. Utvrdilo se da intenzitet nasilja korespondira s godinama u vezi, tj. povećava se, a poznati su i periodi „medenog mjeseca“ kada nasilje prestaje te slijede partnerova obećanja o tome da će uslijediti promjene te da se staro više nikada neće ponoviti. Ukoliko žrtva odluči da želi izaći iz te nasilne veze, utoliko treba uzeti u obzir moguću opasnost i prijetnju (Sousa, 1999). Nasilje je uvijek nasilje i treba ga osuditi, no postoji razlika između odrasle dobi i adolescencije, a ona se očituje u tome da se adolescent u tom razdoblju tek razvija u intelektualnom, fizičkom, moralnom i emocionalnom smislu, te tada nasilje ima puno štetnije posljedice za osobu (Sousa, 1999). Također, istraživanja su pokazala da kod nasilnih mladenačkih veza ima više uzajamnog fizičkog nasilja nego kod odraslih (Grey i Foshee, 1997).

Nadalje, kao još jedan važan problem u mladenačkim vezama treba spomenuti prepoznavanje nasilja i brzo interveniranje. Mladi se često vode mišljenjem da su ta ponašanja „normalna“ za taj period i da predstavljaju dio razvojnog puta adolescenata, stoga se ne smatraju štetnim. Ona se objašnjavaju kao adolescentska agresivnost koja će s vremenom nestati. Međutim, istraživanja su pokazala upravo suprotno, nasilje ne nestaje, već postaje intenzivnije, a samo se mijenja njegov način ispoljavanja na površinu (Sousa, 1999).

3.1. Rizični i zaštitni čimbenici te posljedice nasilja u mladenačkim vezama

Govoreći o uzrocima nasilja u mladenačkim vezama, ne može se izdvojiti jedan kao ključan ili najčešći jer svaka osoba i svaki odnos su jedinstveni. O uzrocima se može raspravljati tek onda kada poznajemo oba partnera i njihov odnos (Buljan - Flander i sur., 2009). Nadalje, važno je poznavanje rizičnih faktora osobe. Međutim, Hodžić (2007) navodi kako rizični faktori ne predstavljaju nužno i uzročno-posljedične veze za objašnjavanje nasilja u vezama mladih. Oni mogu biti važni pokazatelji za primarnu edukaciju i prevenciju, ali također mogu biti simptomi ili posljedice nasilja na kojima je potrebno raditi.

Autorice Ajduković i Ručević (2009) navode kako postoje tri skupine faktora rizika za doživljavanje i činjenje nasilničkog ponašanja u vezama mladih. Uz to, ističu kako su isti čimbenici rizični i za činjenje i doživljavanje nasilja u mladenačkim vezama. To su:

- Individualni faktori: nisko samopouzdanje i samopoštovanje, nesigurna ili preokupirana privrženost ljubavnom partneru/partnerici, iskustvo viktimizacije u primarnoj obitelji, potreba za dokazivanjem u vezi pod “svaku cijenu”, pretjerana ljubomora, stereotipna uvjerenja o muško-ženskim odnosima, neprepoznavanje određenih ponašanja u vezi kao nasilja, nepoznavanje svojih i tuđih prava u vezi, pozitivan stav o nasilju kao načinu rješavanja nesuglasica te konzumacija alkohola/droge;
- Interpersonalni faktori: slabe komunikacijske vještine i teškoće u izražavanju osjećaja te slabe vještine rješavanja sukoba pregovaranjem;
- Faktori rizika na nivou zajednice/društva: pozitivan odnos vršnjaka prema nasilju, medijske poruke o prihvatljivosti nasilja u partnerskim odnosima, količina nasilja u društvu i tolerantan odnos društva prema nasilju.

Autorica Kaukinen (2014) izdvaja još neke značajne čimbenike rizika koje do sada nismo spomenuli, a radi se o spolu, mentalnom zdravlju, emocionalnoj stabilnosti, zlouporabi sredstava ovisnosti. Također, u tu skupinu spadaju obitelj i vršnjaci; koji igraju veliku ulogu u formiranju slike o partnerskim vezama u adolescenciji, pogotovo na formiranje stavova i upotrebe agresivnog ponašanja u partnerskim odnosima (Ellis, Chung-Hall i Dumas, 2013).

Nasuprot velikom broju rizičnih, istraživanja su istakla mali broj zaštitnih čimbenika. Prisustvom njih se smanjuje vjerojatnost od pojave nasilja u vezama, stoga treba raditi na tome da osoba prepozna što više svojih zaštitnih čimbenika. Neki od njih su socijalna podrška, privrženost obitelji i duhovnost. Percepcija postojanja podrške u socijalnom okruženju smanjuje rizik od iskustva žrtve u mladenačkoj vezi (Kaukinen, 2014). Školsko okruženje je isto tako od velikog značaja za adolescenta jer tu provodi veliki dio svog vremena. U tom okviru razvija stavove i identitet te ukoliko adolescent osjeća da tu pripada, neće podleći nekonstruktivnim i agresivnim oblicima komunikacije, tj. nasilju. Svi ti zaštitni faktori imaju za zadatak smanjiti utjecaj rizičnih, ali imaju i ulogu u razvijanju osjećaja kompetentnosti i samovrednovanja pojedinca, čime ga se jača i daju „alati“ da izbjegne ili izađe iz nasilne veze.

3.2. Teorije o nasilju u mladenačkim vezama

Pojam i pojava nasilja često su popraćeni različitim pitanjima, a neka od njih su: „Zašto dolazi do nasilja?“, „Koji je okidač za nasilno ponašanje osobe?“, „Postoji li jedan uzrok nasilja ili ih je više?“, „Što je uzrok, a što posljedica nasilja?“, „Koji to čimbenici utječu na pojavu nasilja?“ Na takva pitanja nema jednoznačnog i općeprihvaćenog odgovora, uvijek se naglašava da na nasilje utječe više čimbenika, a svaka teorija polazi od jednog čimbenika kao ključnog i koji se nalazi u podlozi njezina učenja (White i Smith, 2001).

Teorije imaju veliki značaj za bolje razumijevanje samog fenomena te predstavljaju polazište za daljnja istraživanja. Njihova se važnost očituje i u direktnom radu s osobama izloženim nasilju i nasilnim mladenačkim vezama, bilo da se radi o preventivnim ili tretmanskim intervencijama u praksi. Unatoč njihovoj važnosti, mali broj stručnjaka bavi se primjenom teorije koja bi objasnila nasilje u vezama, dok je većina njih usmjerena na identificiranje rizičnih čimbenika i kreiranje samog programa (Shorey, Cornelius i Bell, 2008). Svaka teorija promatra pojavu na specifičan način, pristupa joj iz vlastitog kuta promatranja, stavljajući pri tom naglasak na različite čimbenike, međutim integracijom svih teorijskih okvira dobiva se najšira i najispravnija slika, ta viša razina i točka u kojoj se sve teorije spajaju predstavlja ključnu smjernicu u daljnjim istraživanjima (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017). Teorije koje su ujedno i najznačajnije u objašnjavanju pojave nasilja u mladenačkim vezama su: feministička teorija, teorija privrženosti, teorija trijadnog odnosa i teorija socijalnog učenja; koja će biti objašnjena u nastavku.

Teorija socijalnog učenja objašnjava razvoj nasilja putem promatranja i oponašanja ponašanja drugih ljudi (Bandura, 1974). Prema navedenoj teoriji, svako nasilje, pa tako i nasilje u mladenačkim vezama je naučeno imitacijom tog ponašanja u nekom periodu života. Točnije, smatra se kako upravo u vlastitoj obitelji djeca uče sva negativna ponašanja. To bi značilo da dijete koje je svjedok nasilju u obitelji ima veće šanse da kasnije bude počinitelj nasilja u mladenačkim vezama, što je empirijski i potvrđeno (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017). Međutim, bitno je naglasiti da se ne radi o uzročno-posljedičnoj vezi, što znači da neće sva djeca koja su svjedoci nasilja u djetinjstvu postati i nasilnici u kasnijoj dobi. Do transgeneracijskog prijenosa dolazi zbog toga što dijete, uslijed česte izloženosti nasilju, počne razvijati toleranciju te uči da je nasilje jedni način za rješavanje problema (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017). Čimbenici koji mogu pridonijeti prekidu ili nastavku međugeneracijskog prijenosa zlostavljanja su socijalna podrška, ekonomska sigurnost, manje stresnih događaja u životu te

korištenje savjetovanja ili psihoterapije. Također, utječu i: visoka inteligencija, neki posebni talenti, odbacivanje stavova i vrijednosti vlastitih roditelja, socijalna podrška koju je dijete imalo u djetinjstvu (Ajduković i Pečnik, 2000).

Doprinos ove teorije očituje se u saznanjima kako djeca koja su svjedočila nasilju imaju veći rizik da budu počinitelji nasilja u mladenačkim vezama, ali i u odrasloj dobi. Nadalje, ova se teorija nalazi u podlozi mnogih preventivnih i tretmanskih programa (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017), nasilje se promatra kao naučeno, te se s počiniteljima radi na odučavanju takvog ponašanja i učenju prosocijalnog. S druge strane, postoje i neka ograničenja. Ne objašnjava se održivost takvog ponašanja, čimbenici koji su doveli do toga ne moraju biti isti i za njegovu održivost (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017). Uz to, što je s onim adolescentima koji su nasilni u svojim vezama, a nisu bili svjedoci nasilja u djetinjstvu? Samu teoriju su kritizirali i biološki usmjereni teoretičari, koji smatraju kako teorija potpuno zanemaruje biološka stanja te naglašavaju da treba uzeti u obzir i biološke čimbenike koji imaju ulogu u nastanku nasilnog ponašanja (Ignjatović, 2011).

4. ISTRAŽIVANJA O NASILJU U MLADENAČKIM VEZAMA

Prva istraživanja na temu nasilja u partnerskim vezama javljaju se tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća (Vagi i sur., 2012), dok su se dotadašnja istraživanja odnosila na nasilje među odraslim parovima (Sesar i Dodaj, 2014). Sam fenomena nasilja u mladenačkim vezama nema dugu povijest. Danas je ono jedan od glavnih problema mentalnog zdravlja (Trbojević, 2016).

U Hrvatskoj je prvo istraživanje nasilja u mladenačkim vezama bilo 1990. godine. Nina Pečnik ga je provela na uzorku od 275 studenata. Došla je do podataka da je veliki broj studenata sklon verbalnoj agresiji u vezi, dok trećina ispitanika navodi o prisustvu fizičkog nasilja u odnosu (Pečnik, 1990). Nakon tog istraživanja, Centar za edukaciju provodi savjetovanje i istraživanje na 612 učenika srednjih škola. Rezultati su pokazali da je 60% ispitanika doživjelo neki oblik nasilja u vezi, dok se 43% mladih nasilno odnosilo prema partneru (Hodžić, 2007). Tim istraživanjem su prikupljene važne spoznaje o rodnim stereotipima koji mogu biti značajan prediktor nasilja u vezama mladih. Rezultati vezani za rodne stereotipe pokazuju kako 21% mladića i 3% djevojaka izjavljuje da se od djevojke

očekuje da pristane na seks s mladićem koji je potrošio poprilično novca tijekom zajedničkog izlaska, 28% mladića i 8% djevojaka vjeruje da žene kada kažu NE, misle DA, 51% mladića i 31% djevojaka smatra da žena treba paziti da ne izaziva muškarca.

Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje provodi 2007. godine „Istraživanje rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama - Nasilje ne prolazi samo“. Obuhvaćeno je ukupno 1014 učenika i učenica trećih i četvrtih razreda iz čak 42 različite srednje škole diljem RH (Hodžić, 2007). Cilj je bio utvrditi učestalost nasilja u mladenačkim vezama, pojavne oblike, uzroke, razloge, posljedice nasilja u mladenačkim vezama, ali i istražiti moguće čimbenike rizika činjenja i doživljavanja nasilja u mladenačkim vezama (Hodžić, 2007). Istraživanje je došlo do pojedinih alarmantnih podataka, no krenimo redom. Većina sudionika je imala iskustvo veze te uglavnom nasilje smatraju velikim problemom. Međutim, otprilike trećina mladih je izjavila kako se unutar njegove grupe prijatelja nalaze i osobe u nasilnoj vezi, a svaka peta mlada osoba izjavila je da direktno poznaje neku/ nekoga u nasilnoj vezi. Više od dvije trećine ispitanika je doživjelo nasilje u mladenačkoj vezi, dok je nešto manje od polovice ispitanika izjavilo da je barem jednom bilo nasilno prema svome partneru; što nam pokazuje kako je nasilje obostrano u adolescentnoj dobi. Problem je i nedovoljna osviještenost mladih jer mnoge oblike ne prepoznaju kao nasilje, već činom pokazivanja ljubavi (npr. ljubomora), što je zastrašujuće jer su upravo ta ponašanja poput ljubomore, ucjene, posesivnosti, kontrole najprisutnija, dok su fizičko i seksualno nasilje manje zabilježeni (Hodžić, 2007). Također, pokazalo se kako djevojke imaju ispravnija uvjerenja o tome kakva treba biti kvalitetna i zdrava veza (Ajduković, Löw i Sušac 2011). Ono što posebno zabrinjava stručnjake je činjenica da mladi ne prijavljuju problem nasilja, bilo zbog srama, straha, neosviještenosti ili nepovjerenja. Uglavnom sami nastoje riješiti svoje probleme, ne tražeći pomoć ni od stručnih službi ni u krugu prijatelja.

Nadalje, 2010. godine je provedeno istraživanje u sklopu projekta „Prevenција i djelotvorno pristupanje nasilju u vezama mladih putem školskog sustava“ od strane Društva za psihološku pomoć (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Istraživanje je provedeno u 14 srednjih škola na različitim područjima Hrvatske. Cilj je bio utvrditi raširenost i učestalost nasilja u mladenačkim vezama, ali i mogućnost njegovog predviđanja pomoću određenih varijabli koje teoretski mogu biti povezan s nasilničkim ponašanjem. Pokazalo se kako je nasilje u mladenačkim vezama značajno rasprostranjeno; 93.1% onih koji su u posljednjih 6 mjeseci bili u vezi izjavljuje da su počinili neki oblik nasilja u vezi, dok ih 86.4% izjavljuje da je doživjelo nasilje. Međutim, pokazalo se kako su djevojke češće počiniteljice nasilja (što nije

slučaj među odraslim parovima) izjavljuju kako one češće čine fizičko i psihičko nasilje dok za seksualno nasilje nema razlika ni u počinjenom ni doživljenom (Ajduković, Löw i Sušac, 2011).

Inozemna istraživanja pokazuju slične ili jednake rezultate kao istraživanja u Hrvatskoj. Rezultati velikog međunarodnog istraživanja u 32 zemlje, koje je obuhvaćalo 13000 studenata, pokazuje kako je došlo je do rezultata koje je pokazalo da skoro 1/3 djevojaka i isto toliko mladića u proteklih godinu dana fizički napalo partnera/partnericu (Straus, 2007). Najučestalije je uzajamno nasilje, pa slijedi nasilje počinjeno od strane djevojaka, dok su se mladići pokazali kao najrjeđi „nasilnici“ (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Nadalje, rezultati istraživanja nastali na američkom nacionalnom uzorku heteroseksualnih adolescenata u dobi između 12 i 21 godine pokazuju kako su tri od deset adolescenata doživjeli nasilje te da je fizičko i psihičko nasilje među mladima najučestalije (Halpern i sur., 2001). U skladu s tim su i rezultati triju velikih istraživanja u SAD-u i Kanadi koji pokazuju kako je između 22.5% i 39.1% mladića te 37.8% i 43.6% djevojaka počinilo neki oblik nasilja u vezi (Marcus, 2007).

Nadalje, u svijetu, ali i u Hrvatskoj, istraživanja govore o čestom „uzajamnom nasilju“, odnosno o nasilju u kojem su oba partnera nasilna jedno prema drugome (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Istraživanjem su dobiveni rezultati koji pokazuju da je 66% parova bilo obostrano nasilno (Gray i Foshee, 1997), 51% srednjoškolskih parova navodi da se uglavnom radi o nasilnom ponašanju koje je obostrano (Capaldi i Crosby, 1997), a u slučajevima kada je samo jedan od partnera bio nasilan, radilo se o djevojkama (17%), dok se u 4% parova mladić nasilno ponašao prema djevojci.

Rezultati istraživanja koje je provela O'Keefe pokazuju da su i djevojke i mladići nasilni u svojim vezama, a bijes se navodi kao glavni razlog za počinjenje nasilja u oba slučaja. Iako je dokazano da su djevojke više seksualno nasilne, one u većoj mjeri i doživljavaju strah od fizičkih ozljeda, tj. navode i samoobranu kao motiv za svoje nasilničko ponašanje, koji se javlja kao posljedica nasilja u vezama, dok su mladići navodili da je njihov ključni motiv bio kontrola partnerice (O'Keefe, 2005).

Još jedno istraživanje provedeno je od strane Centra za kontrolu i prevenciju bolesti 2009. godine na srednjoškolcima, koje je došlo do podataka da je 25% ispitanika doživjelo fizičko, psihičko ili seksualno nasilje u vezi posljednjih godinu dana. Dok je 9.3% učenica i 10.3% učenika navodilo da je „udarilo, ošamarilo ili namjerno ozlijedilo svog partnera“ u posljednjih godinu dana veze (Children's Safety Network, 2012).

Zaključno, pregledom literature je utvrđeno kako postoje istraživanja u području mladenačkih veza na ovu temu u Hrvatskoj, no ona su se primarno odnosila na utvrđivanje pojavnosti nasilja u mladenačkim vezama (Pećnik, 1994; CESI, 2004; CESI, 2007; Ajduković, Ručević i Šincek, 2007; Ajduković, Löw i Sušac, 2011). O' Keefe (2005) navodi kako su upravo pogrešna uvjerenja o obilježjima zdrave i kvalitetne veze značajan čimbenik rizika za nasilje u vezama. Takva uvjerenja očituju se u podržavanju tradicionalnih rodnih stereotipa, opravdavanju uporabe nasilja u slučaju sukoba te očekivanje pozitivnih posljedica u takvim slučajevima. Tako su autori, Ajduković, Löw i Sušac (2011) u svom istraživanju, došli do podataka da je 86,4% sudionika istraživanja, u posljednjih šest mjeseci, imalo iskustvo doživljenog nasilja u vezi. Nadalje, pokazalo se da su djevojke češće počiniteljice nasilja u vezi (i fizičkog i psihičkog), a da ga mladići češće doživljavaju (obje vrste nasilja). Još jedan bitan podatak koji su utvrdili odnosi se na činjenicu da mladi koji iskazuju veće slaganje s pogrešnim uvjerenjima o tome što je kvalitetna veza češće čine i doživljavaju nasilje u vezi kao i oni koji u većoj mjeri naglašavaju važnost svojih prava u vezi. S obzirom da su preventivni programi u ovom području usmjereni na preispitivanje osobnih stavova o romantičnim vezama te poželjnom i nepoželjnom ponašanju partnera, ovo istraživanje doprinijet će postojećem znanju, ali i rasvijetliti nove elemente koji se do sada nisu obuhvaćali u istraživanjima, a to je percepcija stavova partnera o romantičnim vezama.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Ciljevi, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati povezanost doživljaja rodni uloga djevojaka i mladića u romantičnim odnosima i prisutnosti nasilnih obrazaca ponašanja u romantičnim vezama kod mladih u različitim lokalnim zajednicama u RH.

S tom svrhom postavljena su sljedeća problemska pitanja i u skladu s njima postavljene su sljedeće hipoteze:

P1: Utvrditi povezanost osobnih stavova o romantičnim vezama i iskustva doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama;

H1: Očekuje se da će veća izraženost osobnih tradicionalnih stavova biti povezana s većim činjenjem i doživljavanjem nasilja.

P2: Utvrditi povezanost percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama;

H2: Očekuje se da će veća izraženost tradicionalnih stavova kod partnera biti povezana s većim činjenjem i doživljavanjem nasilja.

P3: Utvrditi razlike u osobnim stavovima, percepciji stavova partnera i iskustva doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na lokalnu zajednicu u kojoj mlada osoba odrasta.

H3: Očekuje se da će veća izraženost osobnih tradicionalnih stavova, percepcija veće izraženosti tradicionalnih stavova kod partnera te veće iskustvo doživljenog i počinjenog nasilja u vezama biti prisutno kod ispitanika koji se školuju u manjim sredinama (Omiš, Makarska, Ivanić Grad, Velika Gorica), nego kod ispitanika koji se školuju u većim sredinama (Zagreb, Split).

H4: Očekuje se da će veća izraženost egalitarnih stavova i manje iskustvo doživljenog i počinjenog nasilja biti prisutno kod ispitanika koji se školuju na sjevernijem dijelu Hrvatske (Zagreb, Velika Gorica, Ivanić Grad).

5.2. Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku od 550 ispitanika, učenika i učenica trećih i četvrtih razreda srednjih škola. Namjera je bila uključiti mlade koji su uključeni u gimnazijski obrazovni program, četverogodišnji strukovni program i trogodišnji strukovni program u podjednakoj mjeri, što je i ostvareno. Tako oformljeni uzorak mogao bi se opisati kao namjerni / neprobabilistički kvotni uzorak. Jednako tako je namjera bila uključiti podjednaki broj mladih koji se školuju u većem gradu, kao i one koji se školuju u manjem gradu u blizini većeg središta. Pri tome, kao veća središta su odabrani Zagreb i Split, dok su kao manja središta odabrani Omiš i Makarska, te Ivanić Grad i Velika Gorica. Tako je obuhvaćen podjednak broj mladih koji se školuju u većem gradskom središtu, u manjem gradskom središtu, u gimnazijskom obrazovnom programu, četverogodišnjem strukovnom programu te u trogodišnjem strukovnom programu. U istraživanju je sudjelovalo 213 ispitanika muškog spola i 337 ženskog spola u dobi od 16 do 18 godina. U posljednjih 6 mjeseci u ljubavnoj vezi je bilo 222 ispitanika, a dob partnera se kreće od 15 do 25 godina. S obzirom na vrstu škole, najveći broj ispitanika pohađa gimnaziju (N=248), zatim slijedi trogodišnja strukovna škola (N=205) te četverogodišnja strukovna (N=95).

5.3. Instrumentarij

5.3.1. Skala pogrešnih uvjerenja o kvalitetnoj vezi (Ajduković, Löw i Sušac, 2011)

Skala pogrešnih uvjerenja se sastoji od 18 čestica za koje sudionici trebaju odrediti u kojoj se mjeri slažu s njima i to na skali od 1 (izrazito se ne slažem) do 5 (izrazito se slažem). Na primjer: „Mladić/ Djevojka uvijek mora znati gdje i s kim je njegova djevojka/ njen mladić.“ Ukupni rezultat čini prosjek svih odgovora nakon rekodiranja čestica, viši rezultat pokazuje veće prihvaćanje pogrešnih uvjerenja o tome što je kvalitetna ili zdrava veza. Pouzdanost upitnika je $\alpha=0.78$ (Ajduković, Löw i Sušac, 2011).

5.3.2. Upitnik iskustva doživljenih nasilnih ponašanja (Ajduković, Löw i Sušac, 2011) i Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja (Ajduković, Löw i Sušac, 2011)

Upitnik iskustva doživljenih nasilnih ponašanja sadrži 30 čestica. Sudionici, koji imaju iskustvo veze, trebaju označiti koliko često se njihov partner/ partnerica ponašao/la na naveden način prema njima u posljednjih 6 mjeseci. Ukupni rezultat čini prosjek svih odgovora nakon rekodiranja čestica, viši rezultat upućuje na češće doživljavanje nasilja u vezi, a pouzdanost iznosi $\alpha=0.91$ (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja u vezi sadrži 30 čestica. Obuhvaća karakteristike tri oblika nasilnog ponašanja: psihičko („Vrijeđao/la sam ili psovao/la djevojku/mladića.“), fizičko („Ošamario/la sam djevojku/ mladića.“) i seksualno nasilje („Prijetio/la sam kako bih djevojku/mladića natjerao/la na seks.“). Sudionici, koji su imali/ imaju iskustvo veze, trebaju označiti koliko su se često u posljednjih 6 mjeseci ponašali prema svojoj partnerici/svom partneru na opisane načine, na skali od 0 (niti jednom) do 5 (vrlo često/nekoliko puta tjedno). Ukupni rezultat čini prosjek svih odgovora nakon rekodiranja čestica, pri čemu viši rezultat upućuje na više odnosno češće doživljeno nasilje u vezi, a pouzdanost iznosi $\alpha=0.82$ (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Svi rezultati za iskustvo počinjenog i doživljenog nasilja izračunati su samo na odgovorima sudionika koji su izjavili da su imali iskustvo partnerske veze u posljednjih 6 mjeseci (N=222).

5.3.4. Skala uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (Attitudes Toward Women Scale for Adolescents, Galambos i sur., 1985)

Skalu stavova prema ženama za adolescente (AWSA) je nastala na temelju kraće verzije Skale stavova prema ženama AWS (Spence, Helmreich i Stapp, 1973). Namijenjena je adolescentima iznad 12 godina (Beere, 1990). Cilj joj je mjerenje stavova adolescenata prema pravima i ulogama žena. Sastoji se od 12 tvrdnji od kojih oko dvije trećine ispituje stavove o pravima i ulogama djevojaka i mladića u obrazovanju, sportu i izlascima (dating), dok se ostale odnose na stavove o ulogama odraslih žena vezanim uz roditeljstvo i kućanske poslove (Gibbons, Stiles i Shkodriani, 1991). Na primjer: “Psovanje je gore za djevojke nego za mladiće”, “U redu je da djevojka pozove mladića van na spoj” i “Na spoju bi mladići trebali platiti sve račune”. Odgovori se kreću od 1 do 5 (pri čemu 1 označava “izrazito se ne slažem”, dok 5 označava “izrazito se slažem”). Pouzdanost skala je umjerena do zadovoljavajuća.

Ukupni rezultat čini prosjek svih odgovora. Cronbach alfa koeficijenti unutarnje konzistencije u istraživanjima je bio od 0.62 do 0.86 (Galambos i sur., 1985). Rezultati za Uvjerenje o ponašanju djevojaka u vezi su izračunati na svim sudionicima (N=550).

5.3.5. Adaptirana verzija Skale uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (AWSA) za ispitivanje percepcije stavova partnera o romantičnim vezama

Ova skala nastala je od strane provoditelja istraživanja, na temelju AWSA upitnika. Ima jednak broj tvrdnji kao i AWSA upitnik, ali su one preoblikovane za ispitivanje percepcije stavova partnera o romantičnim vezama. Postoje dvije verzije; za djevojke (npr. „Moj dečko smatra da se očekuje da na spoju mladić plati sve račune.“) i za mladiće (npr. „Moja djevojka smatra da je psovanje manje primjereno za djevojke nego za mladiće.“). Ukupni rezultat čini prosjek svih odgovora, a odgovori se također kreću od 1 do 5 (pri čemu 1 označava “izrazito se ne slažem”, dok 5 označava “izrazito se slažem”). Za skalu Percepcija stavova partnera o romantičnim vezama rezultati su izračunati samo na odgovorima sudionika koji su izjavili da su imali iskustvo partnerske veze u posljednjih 6 mjeseci (N=222). Pouzdanost mjernog instrumenta iznosi $\alpha = 0.43$, no treba naglasiti kako se radi o instrumentu u razvoju te za buduća istraživanja treba razmotriti preinake instrumenta.

Sudionici su upitani i o nekoliko socio – demografskih obilježja, poput spola i godine rođenja, godina partnera/ partnerice, iskustvu veze u posljednjih 6 mjeseci i trajanju te veze te o prosječnoj ocjeni i ocjenama iz hrvatskog i matematike na kraju prošle školske godine.

5.4. Prikupljanje podataka

Istraživanje je osmišljeno na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u svrhu izrade diplomskog rada te je provedeno u travnju i svibnju 2021. godine u 11 srednjih škola u Zagrebu, Splitu, Omišu, Makarskoj, Velikoj Gorici i Ivanić Gradu, nakon dobivene suglasnosti Etičkog povjerenstva Edukacijsko – rehabilitacijskog fakulteta i suglasnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja za provedbu istraživanja. Podatci su se prikupljali u online okruženju, preko servisa LimeSurvey. Istraživačica je kontaktirala svaku školu kako bi dogovorile termine i način provođenja koji odgovara pojedinoj školi. U svim školama

istraživanje se provodilo online, tako da se voditeljica istraživanja uključila na njihov određeni online sat kako bi im sve objasnila te su se učenici uključivali preko poveznice koju bi dobili na mail. Nakon što su učenici ispunili upitnike, mogli su ostaviti svoje e-mail adrese kako bi ih voditeljica istraživanja informirala o generalnim pokazateljima/ rezultatima dobivenim u istraživanju. Sudjelovanje u istraživanju je bilo anonimno i povjerljivo, što znači da sudionici nisu trebali davati nikakve osobne podatke koje bi mogle povezati njihov identitet s danim odgovorima, a podatci su se analizirali skupno - na razini škole, grada te cijele populacije koja je sudjelovala u istraživanju. Obavijest za roditelje, kojom su informirani o svrsi i postupku provedbe istraživanja, prosljeđena je stručnim suradnicima koji su je objavili na službenim stranicama škole. Također, ponudili su im se kontakti osoba kojima se mogu obratiti za „dodatna“ pitanja i pomoć. Ispitanici su u prosjeku ispunjavali upitnik oko 20 minuta.

6. REZULTATI

Testiranjem normaliteta distribucije Kolmogorov-Smirnovljevim testom utvrđeno je kako distribucije svih varijabli odstupaju od normalne distribucije ($p < 0.05$), stoga se u analizama koristila neparametrijska statistika.

U Tablici 1. su prikazane deskriptivne vrijednosti (prosječan rezultat, raspršenje) za istraživačke varijable.

Tablica 1. *Deskriptivne vrijednosti istraživačkih varijabli*

Varijabla	C	Q	Min	Max
Pogrešna uvjerenja o kvalitetnoj vezi	1.81	1	1	5
Iskustvo počinjenog nasilja u vezi	0.33	0	0	5
Iskustvo doživljenog nasilja u vezi	0.37	1	0	5
Uvjerenje o ponašanju djevojaka u vezi (AWSA)	2.42	0	1	5
Percepcija stavova partnera o romantičnim vezama (AWSAP)	2.67	1	1	5

U tablici 1 vidljiv je prosječan rezultat (C) za skalu Pogrešna uvjerenja o kvalitetnoj vezi, koji iznosi 1.81, dok raspršenje (Q) iznosi 1. U odnosu na minimalan i maksimalan rezultat, može

se reći kako sudionici imaju u prosjeku umjeren stupanj pogrešnih uvjerenja. Nadalje, prosječan rezultat za upitnik Iskustvo počinjenog nasilja u vezi iznosi 0.33, dok za upitnik Iskustvo doživljenog nasilja u vezi ono iznosi 0.37. Raspršenja iznose 0 i 1. Sudionici u prosjeku izvještavaju o niskoj razini činjenja i doživljavanja nasilja. Prosječan rezultat za Uvjerenje o ponašanju djevojaka u vezi iznosi 2.42, dok raspršenje iznosi 0. S druge strane, prosječan rezultat za percepciju stavova partnera o romantičnim vezama iznosi 2.67, a raspršenje iznosi 1. Na temelju toga je vidljivo da sudionici imaju u prosjeku umjereno tradicionalan stav (uvjerenja) o kvalitetnoj vezi i ponašanju djevojaka u vezi te percepciju kako njihov partner/ partnerica također ima umjereno tradicionalan stav o istom.

6.1. Povezanost osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama

U sklopu prvog postavljenog problema provjereno je postoji li povezanost između osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama. Spearmanovim koeficijentom korelacije ispitana je povezanost između pogrešnih uvjerenja o kvalitetnoj vezi i iskustva počinjenog nasilnog ponašanja. Korelacija se nije pokazala značajnom ($r = 0.022$, $p > 0.05$). Nadalje, Spearmanovim koeficijentom korelacije ispitana je i povezanost između pogrešnih uvjerenja o kvalitetnoj vezi i iskustva doživljenog nasilnog ponašanja. Ova korelacija se također nije pokazala značajnom ($r = 0.018$, $p > 0.05$). Takvi rezultati upućuju da ne postoji povezanost između osobnih stavova (tradicionalnih ili egalitarnih) o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama.

6.2. Povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi i iskustva počinjenog i doživljenog nasilnog ponašanja

Spearmanovim koeficijentom korelacije ispitana je povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi i iskustva počinjenog nasilnog ponašanja. Postoji statistički značajna niska negativna povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi i počinjenog nasilnog ponašanja ($r = -0.139$, $p < 0.05$). Tradicionalnija uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi povezana su s nižom razinom počinjenog nasilnog ponašanja. Nadalje, Spearmanovim

koeficijentom korelacije ispitana je povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi i iskustva doživljenog nasilnog ponašanja. Korelacija se nije pokazala značajnom ($r = 0.025$, $p > 0.05$). Rezultati upućuju kako postoji statistički značajna povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi s iskustvom počinjenog nasilnog ponašanja, no nije pronađena povezanost između uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi s iskustvom doživljenog nasilnog ponašanja.

6.3. Povezanost percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama

Nadalje, sljedeći predmet interesa je bilo utvrditi postoji li povezanost između percepcije stavova partnera o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama. Spearmanovim koeficijentom korelacije ispitana je povezanost između percepcije stavova partnera o romantičnim vezama i iskustva počinjenog nasilnog ponašanja. Korelacija se nije pokazala značajnom ($r = -0.027$, $p > 0.05$). Također, Spearmanovim koeficijentom korelacije ispitana je povezanost između percepcije stavova partnera o romantičnim vezama i iskustva doživljenog nasilnog ponašanja. Postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost između percepcije stavova partnera o romantičnim vezama i partnera povezani su s višom razinom doživljenog nasilnog ponašanja ($r = 0.191$, $p < 0.05$). Percepcija da partneri imaju tradicionalnije stavove povezana je s višom razinom doživljenog nasilnog ponašanja. U Tablici 4. su vidljive korelacije između pojedinih varijabli.

Tablica 4. *Korelacije između istraživačkih varijabli doživljenog nasilnog ponašanja*

	Počinjeno nasilno ponašanje	Doživljeno nasilno ponašanje
Pogrešna uvjerenja o kvalitetnoj vezi	0.022	0.018
Uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (AWSA)	-0.139**	0.025
Uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi za ispitivanje percepcije stavova partnera o romantičnim vezama	-0.027	0.191**

** $p < 0.01$

6.4. Razlike u osobnim stavovima, percepciji stavova partnera i iskustvu doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na lokalnu zajednicu u kojoj mlada osoba odrasta

Da bi se moglo ispitati postojanje razlika između promatranih subuzoraka, odnosno da bi se mogle ispitati posljednje dvije hipoteze ovog istraživanja, primijenjen je Mann-Whitney U test (tablica 5 i tablica 6).

Tablica 5. Mann-Whitney U test (s obzirom na veličinu grada)

	Gradovi	N	M _{rank}	U
Percepcija stavova partnera o romantičnim vezama	Veliki gradovi	121	113.50	5384.50
	Mali gradovi	97	104.51	
Uvjerenja o ponašanju djevojka u vezi (AWSA)	Veliki gradovi	261	250.31	27062.50
	Mali gradovi	223	233.36	
Iskustvo počinjenog nasilnog ponašanja	Veliki gradovi	133	108.23	5484.00**
	Mali gradovi	114	142.39	
Iskustvo doživljenog nasilnog ponašanja.	Veliki gradovi	117	116.95	5388.00
	Mali gradovi	104	104.31	
Skala pogrešnih uvjerenja	Veliki gradovi	293	273.33	30375.50
	Mali gradovi	230	247.57	
Skala prepoznavanja nasilnih obrazaca u vezi	Veliki gradovi	281	272.29	27457.50**
	Mali gradovi	229	234.90	

**p < 0.01

Tablica 5 prikazuje razlike između ispitanika koji se školuju u malim i velikim gradovima. Razlike su ispitane Mann-Whitney U testom. Zagreb i Split pripadaju skupini 1 koja predstavlja veće gradove, dok Omiš, Makarska, Ivanić Grad i Velika Gorica pripadaju skupini 2, koju čine manji gradovi. Pokazalo se kako postoji statistički značajna razlika za varijable iskustva počinjenog nasilnog ponašanja (U=5484.00, p < 0.05) te prepoznavanja nasilnih obrazaca (U= 27457.50, p < 0.05). Odnosno, ispitanici koji se školuju u većim gradovima (Zagreb, Split) u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanja, ali u manjoj

mjeri čine nasilno ponašanje. Kao što je vidljivo iz rezultata Mann-Whitney U test, na ostalim skalama ne postoje statistički značajne razlike između ovih skupina ispitanika.

Nadalje, u tablici 6 prikazane su razlike između ispitanika s obzirom na položaj grada u kojemu žive. Također su rezultati dobiveni Mann-Whitney U testom, a geografski položaj je podijeljen na gradove sjeverne i južne Hrvatske. Sjeverne gradove činu: Zagreb, Ivanić Grad, Velika Gorica, dok u kategoriju juga spadaju Split, Omiš i Makarska. Rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika za varijable iskustvo doživljenog nasilnog ponašanja ($U=6493.50$, $p < 0.05$), pogrešna uvjerenja ($U=29280.00$, $p < 0.05$) te prepoznavanje nasilnih obrazaca u vezi ($U=25629.00$, $p < 0.05$). Pokazalo se kako ispitanici koji žive na južnom dijelu Hrvatske (Omiš, Makarska, Split) imaju više pogrešnih uvjerenja, dok s druge strane ispitanici koji žive na sjeveru u većoj mjeri prepoznaje nasilne obrasce ponašanja i više ga doživljavaju.

Tablica 6. Mann-Whitney U test (s obzirom na geografski položaj grada)

	Gradovi	N	M_{rank}	U
Percepcija stavova partnera o romantičnim vezama	Sjever	91	106.75	5528.00
	Jug	127	111.47	
Uvjerenja o ponašanju djevojka u vezi (AWSA)	Sjever	201	240.67	28074.00
	Jug	283	243.80	
Iskustvo počinjenog nasilnog ponašanja	Sjever	114	114.46	6493.500
	Jug	133	132.18	
Iskustvo doživljenog nasilnog ponašanja.	Sjever	99	124.23	4729.50**
	Jug	122	100.27	
Skala pogrešnih uvjerenja	Sjever	226	243.06	29280.00**
	Jug	297	276.41	
Skala prepoznavanja nasilnih obrazaca u vezi	Sjever	281	272.29	25629.00**
	Jug	229	234.90	

** $p < 0.01$

7. RASPRAVA

Provedeno istraživanje je imalo za cilj ispitati povezanost doživljaja rodni uloga djevojaka i mladića u romantičnim odnosima i prisutnost nasilnih obrazaca ponašanja u romantičnim vezama kod mladih u različitim lokalnim zajednicama u RH. Kako bi se ostvario taj cilj i dobili odgovori na problemska pitanja, kreirano je istraživanje u kojem je sudjelovalo 550 ispitanika, učenika i učenica srednjih škola, u dobi od 16 do 18 godina, od čega je njih 222 bilo u ljubavnoj vezi u posljednjih 6 mjeseci.

Deskriptivne vrijednosti pokazuju kako, u odnosu na minimalan i maksimalan rezultat, sudionici imaju u prosjeku umjeren stupanj pogrešnih uvjerenja, dok s druge strane u prosjeku izvještavaju o niskoj razini činjenja i doživljavanja nasilja. Također, na temelju rezultata je vidljivo kako sudionici imaju u prosjeku umjereno tradicionalan stav (uvjerenja) o kvalitetnoj vezi i ponašanju djevojaka u vezi te percepciju kako njihov partner/ partnerica također ima umjereno tradicionalan stav o istom.

U sklopu prvog problema, istraživalo se postoji li povezanost između osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama. Prema O' Keefe (2005) upravo su pogrešna uvjerenja o obilježjima zdrave i kvalitetne veze značajan čimbenik rizika za nasilje u vezama. Takva uvjerenja očituju se u podržavanju tradicionalnih rodni stereotipa, opravdavanju uporabe nasilja u slučaju sukoba te očekivanje pozitivnih posljedica u takvim slučajevima. Međutim, ovi rezultati pokazuju kako nema statistički značajne povezanosti između osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja. Osvrnemo li se na postavljenu hipotezu po kojoj se očekuje da će veća izraženost osobni tradicionalni stavova biti povezana s većim činjenjem i doživljavanjem nasilja, na temelju prethodno prikazanih rezultata, može se zaključiti da hipoteza nije potvrđena. Jedno od objašnjenja može biti činjenica kako se pojedinci često ne ponašaju u skladu s vlastitim stavovima, već uzimaju u obzir i stavove partnera te na taj način smanjuju kognitivnu disonancu između sebe i partnera te se to pozitivno odražava na njihov odnos (Kokorić, Šimunić i Gregov, 2013). Također, objašnjenje može biti i u tome što osobe tradicionalnijeg stava biraju tradicionalnije partnere, pa se u takvim vezama događa manje sukoba, a samim time i nasilja.

Druga hipoteza koja glasi da se očekuje kako će veća izraženost tradicionalnih stavova kod partnera biti povezana s većim činjenjem nasilja, također nije potvrđena. Odnosno, pokazalo se kako neovisno što su percipirani stavovi partnera tradicionalniji, to ne znači da će osoba činiti više nasilja. Ovdje se može raditi o davanju socijalno poželjnih odgovora. Obzirom da takvo ponašanje nije društveno prihvatljivo, može se dogoditi da rezultati pokažu da je nasilje manje zastupljeno nego što uistinu jest. Također, jedan od argumenata je i pristranost pamćenja (Casey-Cannon, Hayward i Gowen, 2001). To su normativna vjerovanja koja legitimiziraju antisocijalno ponašanje (Marini i sur., 2006). Drugim riječima, možda se nasilje i događa, no partner/ica ga „opravdava“ jer je zaljubljena u tu osobu, ne može vidjeti mane te osobe, pa je u skladu s tim vjerovanjima i ispunjavala upitnik vezan za partnerove stavove.

Nadalje, može biti i argument koji smo naveli za prethodnu hipotezu; ako oba partnera imaju tradicionalnije stavove o vezi, manje su šanse za nastankom sukoba. S druge strane, pokazalo se kako postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost između izraženosti tradicionalnih stavova kod partnera s većim doživljavanjem nasilja u vezi, što bi značilo da je percepcija prisutnosti tradicionalnijih stavova partnera povezana s višom razinom doživljenog nasilnog ponašanja. To je u skladu s istraživanjem autorica Kokorić, Šimunić i Gregov (2013) koje su došle do podatka da kako se tradicionalnije žene, prilikom razmišljanja o tome što od svoje veze dobivaju, osjećaju donekle zakinite u odnosu na partnera, pri čemu se značajno razlikuju od svojih tradicionalnih partnera. Drugim riječima, smatraju da se u njihovoj vezi oba partnera ne odriču i ne žrtvuju podjednako te na taj način izražavaju veći doživljaj neravnopravnosti u vezi, a samim time i nasilja. To može biti jedno od objašnjenja, a drugo se nadovezuje na objašnjenje vezano za počinjenje nasilja. Ako percipiramo da naš partner ima tradicionalne stavove, a mi egalitarne, vrlo vjerojatno ćemo u većoj mjeri doživljavati nasilje jer nemamo iste vrijednosti. Odnosno zbog sukoba u vrijednostima može potencijalno doći do veće prisutnosti nasilja ako osobe nemaju usvojene vještine pregovaranja i rješavanja sukoba. Autori Kokorić, Šimunić i Gregov (2013) navode da ukoliko se u bračnoj zajednici nađe žena s egalitarnim, a muškarac s tradicionalnima stavovima, postoji vjerojatnost da će žena doživljavati nejednakost, koju će percipirati kao nepravednu, što može rezultirati bračnim konfliktom. Također, autori Bowen i Orthner (1983) navode da tradicionalni muškarci i netradicionalne žene imaju najlošiju kvalitetu braka.

Nadalje, istraženo je postoje li razlike u osobnim stavovima, percepciji stavova partnera i iskustva doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na lokalnu zajednicu u kojoj mlada osoba odrasta. Očekivano je kako će veća izraženost osobnih

tradicionalnih stavova, percepcija veće izraženosti tradicionalnih stavova kod partnera te veće iskustvo doživljenog i počinjenog nasilja u vezama biti prisutno kod ispitanika koji žive, odnosno školuju se u manjim sredinama (Omiš, Makarska, Ivanić Grad, Velika Gorica), nego kod ispitanika koji žive, odnosno školuju se u većim sredinama (Zagreb, Split). Hipoteza je djelomično potvrđena jer rezultati ukazuju, kako postoji statistički značajna razlika za varijable iskustva počinjenog nasilnog ponašanja te prepoznavanja nasilnih obrazaca, tj. ispitanici koji žive u većim gradovima (Zagreb, Split) u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanja, dok ispitanici koji žive u manjim gradovima u većoj mjeri čine nasilno ponašanje. Dobivene podatke možemo objasniti „ponudom“ sadržaja većeg grada u odnosu na život u malom gradu. Veći broj edukacija, infrastruktura, predavanja, činjenica preko kojih se mladi informiraju o nasilju te ga samim time više i lakše prepoznaju.

Nadalje, posljednja hipoteza, koja je povezana s prethodnom, polazi od pretpostavke kako će veća izraženost egalitarnih stavova i manje iskustvo doživljenog i počinjenog nasilja biti prisutno kod ispitanika koji se školuju na sjevernom dijelu Hrvatske (Zagreb, Velika Gorica, Ivanić Grad) nego kod ispitanika koji se školuju na području Dalmacije (Split, Omiš, Makarska). Rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika za varijable iskustvo doživljenog nasilnog ponašanja, pogrešna uvjerenja te prepoznavanje nasilnih obrazaca u vezi. Hipoteza je također djelomično potvrđena jer se pokazalo kako ispitanici koji žive na području Dalmacije (Omiš, Makarska, Split) imaju više pogrešnih uvjerenja, dok s druge strane ispitanici koji se školuju na sjeveru u većoj mjeri prepoznaje nasilne obrasce ponašanja, ali u većoj mjeri i doživljavaju nasilje. Dobiveni rezultati u skladu su s podacima istraživanja autorica Kamenov i Galić (2011) gdje se može uočiti da su najegalitarnije stavove iskazali sudionici iz Zagreba i Sjeverne Hrvatske, zatim sudionici iz Slavonije, dok su statistički značajno manje egalitarne stavove iskazali sudionici iz Istre, Primorja i Gorskog kotara te sudionici iz Dalmacije. Točnije, stavovi sudionika iz sjevernijih dijelova Hrvatske su egalitarniji u onome što se očekuje i prihvaća od pripadnika pojedinog spola, te da su stavovi sudionika iz južnijih dijelova Hrvatske manje egalitarni, odnosno tradicionalniji. To može biti jedno od objašnjenja zašto ispitanici sa sjevera Hrvatske bolje prepoznaju nasilno ponašanje, ali i da ispitanici s juga imaju više pogrešnih uvjerenja.

Prezentirani rezultati potvrđuju da je u Hrvatskoj prisutno nasilje u mladenačkim vezama te je potrebno pravovremeno provoditi preventivne programe, kako bi se spriječila pojava navedenog fenomena. Osim navedenih rezultata, važan doprinos ovog istraživanja su

spoznaje o novom elementu koji se do sada nije obuhvaćao u istraživanjima, a to je percepcija stavova partnera o romantičnim vezama.

Na kraju, potrebno je navesti i ograničenja ovog istraživanja. Korišten je *online* anketni upitnik kao mjerni instrument, što svakako ima i prednosti i nedostatke. Prednosti takvog načina provođenja su brži i jednostavniji način prikupljanja, unošenja i analiziranja podataka. Međutim, nedostatak je nemogućnost kontroliranja uzorka, bržeg odustajanja i prekidanje ispunjavanja. Nadalje, prilikom samog provođenja ne može se utjecati na vanjske čimbenike i okolinu u kojoj se sudionici nalaze u vrijeme ispunjavanja anketnog upitnika. Dio naših ispitanika je bio u školi za vrijeme *online* ispunjavanja, ali velika većina ih je bila kod kuće, što je također moglo utjecati na motivaciju za ispunjavanje anketnog upitnika. Također, drugo ograničenje jest metoda samoprocjene. Tu je moguća pristranost i subjektivnost, ali i davanje socijalno poželjnih odgovora i pristranosti pamćenja. Sve su to činjenice koje je bitno uzeti u obzir prilikom čitanja i interpretiranja dobivenih rezultata.

8. ZAKLJUČAK

Adolescencija je životno razdoblje u kojemu partnerski odnosi imaju važnu ulogu, ako ne i najvažniju. Glavni zadatak mladih je razvijanje odnosa s nekom osobom koja im je privlačna na potpuno drugačiji način. Međutim, često se događa da postoji nesklad u ciljevima koje partneri žele postići te pritom nailaze na sukobe. Jako je bitno da tada adekvatno odgovore na te probleme jer kao je već rečeno, obrasci ponašanja naučeni u adolescenciji prenose se i na odraslu dob. Kako bi spriječila pojavnost nasilja u vezama, bolje rečeno smanjila njegova učestalost i zaustavilo njegov rast, potrebno je djelovati preventivno u što ranijoj dobi.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju kako nema statistički značajne povezanosti između osobnih stavova o romantičnim vezama s iskustvom doživljenog i počinjenog nasilja, no postoji statistički značajna povezanost između percepcije stavova partnera o romantičnim vezama i doživljenog nasilnog ponašanja. Nadalje, pokazalo se kako su tradicionalnija uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi povezana su s nižom razinom počinjenog nasilnog ponašanja. Kada gledamo lokalnu zajednicu u kojoj mlada osoba živi, pokazalo se kako ispitanici koji žive na području Dalmacije, imaju više pogrešnih uvjerenja, dok s druge strane ispitanici koji žive na sjeveru u većoj mjeri prepoznaje nasilne obrasce ponašanja i u većoj

mjeri doživljavaju nasilje. Osim toga, došli smo i do rezultata kako ispitanici koji žive u većim gradovima u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanja, dok ispitanici iz manjih gradova u većoj mjeri čine nasilno ponašanje.

Uzimajući sve navedeno u obzir, prevencija nasilja u mladenačkim vezama bi se trebala fokusirati na programe koji bi kod mladih razvijali stavove koji odbacuju nasilje, tzv. nulta tolerancija na nasilje (Noonan i Charles, 2009). Potrebno je pažljivo osmisliti aktivnosti i poruke preventivnih programa uzimajući u obzir dob, spol i rasu, ali i lokalnu zajednicu mlade osobe. Kada govorimo o preventivnim programima na našem području, ističe se udruga CESI (Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje). Projekt „*Pravo na život bez nasilja- prevencija nasilja u adolescentskim vezama*“ je započeo 2004. godine te je namijenjen srednjoškolkama i srednjoškolcima. Program traje 11 školskih sati te je tematski podijeljen u pet cjelina: ljubav i veze; rod i spol; moć i nasilje u vezama; vještine potrebne za uspostavljanje i održavanje kvalitetne veze i ljudska prava- pravo na život bez nasilja. Za cilj ima stjecanje znanja o ovoj tematici, potvrdu pozitivnih vrijednosti (nulta tolerancija na nasilje), stjecanje vještina razvijanja i održavanja kvalitetne veze (Ajduković i Ručević, 2009). Također, 2009. godine je započeo projekt prevencije nasilja u mladenačkim vezama namijenjen učenicima trećeg razreda srednje škole. Nositelj programa je Društvo za psihološku pomoć (DPP) u suradnji s Odsjekom za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ciljevi programa su: razjasniti uvjerenja o dobroj i sigurnoj vezi; povećati poznavanje svojih prava u vezi; podići razinu prepoznavanja nasilja u mladenačkim vezama; unaprijediti prepoznavanje osobne izloženosti i svojeg nasilnog ponašanja u vezi; osvijestiti svoju spremnost na prekidanje nasilnih obrazaca u vezi i povećati spremnost na traženje i pružanje pomoći u slučaju nasilja u vezi (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Program je trajnog karaktera – vrlo ekonomičan i samoodrživ jer je osmišljen tako da ga provode studenti pomagačkih i pedagoških struka koji obučeni u okviru visokoškolske nastave odlaze u srednje škole gdje provode radionice s učenicima. Evaluacija (nakon trogodišnje provedbe) pokazuje da su učenici jako zainteresirani i da ga procjenjuju jako korisnim. Također, iz dobivenih analiza iščitava se koje radionice učenici smatraju korisnim, zabavnim, a koje su malo lošije prihvaćene. Ono što je još bitnije, na temelju evaluacije programa isti se pokazuje kao vrlo učinkovit (Nikčević-Milković, Mikac, 2016). Sve su to važni podaci kako bi se navedeni program mogao dodatno usavršavati i imati veću učinkovitost jer nam to u konačnici i je glavni cilj- uz pomoć tih programa spriječiti nasilje.

Programi su potrebni na nacionalnoj razini, ali s preinakama za svaku zajednicu. Ovi rezultati mogu dati dobre smjernice u planiranju programa, točnije biranju tema za pojedinačnu zajednicu. Na primjer, na temelju dobivenih rezultata znamo da su stanovnici s područja Dalmacije pokazali veći stupanj pogrešnih uvjerenja, što znači da bi se s tim učenicima i učenicama na jugu trebalo više fokusirati na mijenjanje tih pogrešnih uvjerenja o kvalitetnim vezama, dok ćemo se u nekim manjim gradovima više usmjeriti na prepoznavanje nasilja u vezama. Također, u razdoblju ranije adolescencije (viši razredi osnovne škole) bi se trebalo raditi na poučavanju učinkovitih komunikacijskih obrazaca (poput asertivnosti, aktivnog slušanja, parafraziranja, sažimanja i postavljanja otvorenih pitanja, vještina davanja i primanja povratnih informacija itd.) i strategijama nenasilnog rješavanja sukoba, a zatim kasnije te teme usmjeriti u kontekst romantičnih veza. Dio programa bi se trebao baviti i ravnopravnosti spolova jer naši mladi osjećaju kako svijet nije jednak prema djevojkama i mladićima.

Svakako, ne smijemo zaboraviti vršnjake. Uloga vršnjaka je ključna u ovom periodu te mladi sami izjašnjavaju kako su im oni najveća podrška uz braće i sestre. Upravo zbog toga treba osnažiti njih da prepoznaju nasilje, ali i da reagiraju na nasilje u vezama svojih prijatelja (Ajduković i Ručević, 2009). Međutim, najvažnije je uključiti i mlade jer prema Noonanu i Charlesu (2009) „*mladi su dio rješenja, a ne samo problem kojeg bi odrasli trebali popraviti.*“

9. LITERATURA:

- Ajduković, D. (2012). Prevencija nasilja u mladenačkim vezama. U: Božičević, V., Brlas, S. i Gulin, M. (ur.), Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja. Virovitica: Zavod za javno zdravstvo „Sveti Rok“, 183-198.
- Ajduković, D., Löw, A., Sušac, N. (2011). Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama. Ljetopis socijalnog rada, 18 (3), 527-553.
- Ajduković, M. i Pečnik, N. (2000). Međugeneracijski prijenos nasilja u obitelji. U M. Ajduković, i G. Pavleković (Ur.), Nasilje nad ženom u obitelji (str. 69-80). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M., Ručević, S. (2009): Nasilje u vezama mladih. Zaštita zdravlja alodescenata 1. Dio, 18 (2), 217-225.
- Autonomni ženski centar (2005). Nasilje u partnerskim odnosima i zdravlje. „WHO Multi-Country Study on Women’s Health and Domestic Violence Against Women“, Beograd.
- Bandura, A. (1974). Behavior theory and the models of man. American Psychologist, 29(12), 859–869. Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://doi.org/10.1037/h0037514> (16.5.2021)
- Beere, C.A. (1990). Gender roles. A handbook of tests and measures. New York: Greenwood Press.
- Bowen, G. L., Orthner, D. K. (1983). Sex-role congruency and marital quality. Journal of Marriage and the Family, 45(1), 223-230.
- Buljan Flander, G., Bračan M., Škovrlj, K., Škrlec, N. (2009). Je li moguće da je to ljubav? Priručnik o nasilju u vezama mladih. Zagreb: Grad Zagreb i Poliklinika za zaštitu djece i mladih.
- Capaldi, D. M., Crosby, L. (1997). Observed and reported psychological and physical aggression in young, at-risk couples. Social Development, 6 (2), 184-206.
- Casey-Cannon, S., Hayward, C., Gowen, K. (2001). Middleschool girls’ reports of peer victimization: Concerns, consequences, and implications. Professional School Counseling, 5, 138–147.
- Cesar S., Bijelić N., Hodžić A., Kobaš V. (2014). Bolje spriječiti nego liječiti. Prevencija nasilja u adolescentskim vezama. Zagreb: CESI.

- Children's Safety Network (2012). Teen Dating Violence as a Public Health Issue. Preuzeto na mrežnoj stranici: <http://www.childrenssafetynetwork.org/sites/childrenssafetynetwork.org/files/TeenDatingViolenceasaPublicHealthIssue.pdf> (11.5.2021).
- Connolly J., Johnson A. (1996). Adolescents romantic relationships and the structure and quality of their close interpersonal ties. *Personal relationships*, 3, 185-195.
- Collins, A. (2003). More than Myth: The Developmental Significance of Romantic Relationships During Adolescence. *Journal of Research on Adolescence* 13(1), 1–24.
- Diamond, L. M., Fagundes, C. P., Butterworth, M. (2010). Intimate relationships across the lifespan. U: M. E. Lamb, L. White i A. Freund (Ur.), *Handbook of lifespan development*, 2, 379-433. New York: Wiley.
- Dodaj, A., Sesar, K. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*, 42, 162-171.
- Dodaj, K. Sesar, N. Šimić (2017). Nasilje u mladenačkim vezama: teorijski pristupi. *Socijalna psihijatrija*, 45, 2, 95-104
- Eder D. (1993). "Go get ya a French!": Romantic and sexual teasing among adolescent girls. In: Tannen D, (Ed), *Gender and conversational interaction*. New York: Oxford University Press
- Ellis, E.E., Chung-Hall, J., Dumas, T.M. (2013). The Role of Peer Group Aggression in Predicting Adolescent Dating Violence and Relationship Quality. *Journal of Youth Adolescence*, 42, 487–499.
- Erickson, R. J. (2005). Why Emotion Work Matters: Seks, Gender, and the Division of Household Labor. *Journal of Marriage and Family*, 67, 337–351.
- Furman, W, Shaffer, L. (2003) The role of romantic relationships in adolescent development. U: Florsheim, P. (ur.) *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*. (3-22) Lawrence Erlbaum Associates. Mahwah, New Jersey. Preuzeto na mrežnoj stranici: <http://www.du.edu/psychology/relationshipcenter/publications.html> (20.5.2021).
- Galambos, N. L. (2004). Gender and gender role development in adolescence. In R. M. Lerner i L. Steinberg (Eds.). *Handbook of adolescent psychology* (233–262). John Wiley i Sons Inc.

- Galambos, N.L., Petersen, A.C., Richards, M., Gitelson, I.B. (1985). The Attitudes Toward Women Scale for Adolescents (AWSA). A study of reliability and validity. *Sex Roles*, 5, 343-356.
- Gibbons, J.L., Stiles, D.A., Shkodriani, G.M. (1991). Adolescents' attitudes toward family and gender roles: An international comparison. *Sex Roles*, 25, 625-643.
- Gray, H. M., Foshee, V. (1997). Adolescent dating violence: Differences between one-sided and mutually violent profiles. *Interpersonal Violence*, 12, 126-141.
- Halpern, C. T., Oslak, S. G., Young, M. L., Martin, S. L., Kupper, L. L. (2001). Partner violence among adolescents in opposite-sex romantic relationships: Findings from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *American Journal of Public Health*, 91, 1679–1685.
- Helson, R., Picano, J. (1990). Is the traditional role bad for women? *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 311-320.
- Hodžić A. (2007). *Nasilje ne prolazi samo od sebe. Izvještaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: CESI.
- Hodić, A., Bijelić, N. (2003). *Značaj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica*, CESI, Zagreb.
- Ignjatović, T. (2011). *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*. Beograd: Rekonstrukcija Ženski fond. Preuzeto na mrežnoj stranici: <http://www.rwfund.org/wp-content/uploads/2014/09/TanjaIgnjatovi%C4%87-Nasilje-prema-%C5%BEenama-u-intimnom-partnerskom-odnosumodel-koordiniranog-odgovora-zajednice.pdf> (13.5. 2021).
- Jugović, I., Kamenov, Ž. (2008). Razvoj instrumenta za ispitivanje rodnih uloga u adolescenciji. *Suvremena psihologija*, 11 (1), 93-106.
- Kamenov, Ž., Galić, B. (ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: istraživanje "Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj"* (92-111). Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.
- Kapor-Stanulović, N., Kapamadžija, A. (2000). Follow-up studija o znanju i ponašanju mladih u regulaciji fertiliteta (1964-1980-2000). *Socijalna misao*: 149-154.
- Kaukinen, C. (2014): *Dating Violence Among College Students: The Risk and Protective Factors*. *Trauma, violence and abuse*, 15 (4), 283-296.

- Kokorić, M., Šimunić, A., Gregov, Lj. (2013). Stav o bračnim ulogama i percepcija obiteljskih odnosa kod zaposlenih supružnika. *Revija socijalne politike*, 21 (1), 1-17.
- Kovčo Vukadin, I. (2012): Mladi i nasilje: između percepcije i realnosti. *Kriminalističke teme*, 3-4, 113-141.
- Lacković-Grgin, K. (2005). *Psihologija adolescencije*. Naklada slap: Jastrebarsko. Preuzeto s <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-395-8.pdf#page=51> (21.4. 2021).
- Lacković-Grgin, K. (1994): *Samopoimanje mladih*, Naklada Slap: Jastrebarsko.
- Marcus, R. F. (2007). *Aggression and violence in adolescence*. New York: Cambridge University Press.
- Marini, Z. A., Dane, A. V., Bosacki, S. L. and Cura, Y. L. C. (2006). Direct and Indirect Bully-Victims: Differential Psychosocial Risk Factors Associated With Adolescents Involved in Bullying and Victimization. *Aggressive Behavior*, 32, 551-569.
- Mihić, V., Mihić, I., Kamenov, Ž., Jelić, M., Huić, A. (2013). Podela posla u kući kod bračnih partnera iz Srbije i Hrvatske – generacijske i rodne razlike. U Jerković. I., Kamenov. Ž. (ur.). *Vrednosti. stavovi i uloge – transgeneracijska perspektiva*. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.
- Mihić, V., Filipović, B. (2012). Povezanost podele posla i stava prema rodnim ulogama sa zadovoljstvom brakom zaposlenih supružnika. *Primenjena psihologija*, 5 (3), 295-311.
- Nikčević- Milković, A., Mikac, V. (2016). Evaluacija programa „Prevenција nasilja u mladenačkim vezama“ u lokalnoj zajednici grada Gospića. *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (3), 489-508. Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://doi.org/10.3935/ljsr.v23i3.85> (19.5.2021).
- Noonah, R. K., Charles, D. (2009) Developing Teen Dating Violence Prevention Strategies: Formative Research With Middle School Youth. *Violence Against Women*, 15 (9), 1087-1105.
- Noppe, I. C. (2002). *Gender-Role Development*. U: N. J. Salkind (ur). *Child development* (161-165). New York: Macmillan Reference USA.
- O’Keefe, M. (2005). Teen dating violence: A review of risk factors and prevention efforts. National Electronic Network on Violence against Women. Preuzeto na

mrežnoj stranici: <https://vawnet.org/material/teen-dating-violence-review-risk-factors-and-prevention-efforts> (3.6.2021).

- Pećnik, N. (1994). Pomoć i razvoj u situacijama sukoba. Revija za socijalnu politiku, 1 (4), 423-426. Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://doi.org/10.3935/rsp.v1i4.573> (13.5.2021).
- Pećnik, N. (1990). Nasilje u ljubavnim vezama mladića i djevojaka. Zbornik Pravnog fakulteta 1994;44(1-2):159-70.
- Petani, R., Vulin, A. (2018). Spolno ponašanje adolescenata, njihova informiranost i mišljenje o seksualnosti. Acta Iadertina, 15 (1). Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://hrcak.srce.hr/205794> (12.5.2021).
- Petrović, J. (2016). Slika tela, seksualnost i partnerske veze u adolescenciji: Ljubav u adolescenciji: Razvojni značaj partnerskih odnosa. Petrović, J. Odsek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. 77-96. Novi Sad. Filozofski fakultet. Preuzeto na mrežnoj stranici: [Seksualnost prelom.indd \(uns.ac.rs\)](#) (3.5. 2021).
- Petrović, J., Vuković, J. (2016). Slika tela, seksualnost i partnerske veze u adolescenciji: Seksualna inicijacija i motivacija za ulazak u seksualne odnose u adolescenciji. Petrović, J. Odsek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. 77-96. Novi Sad. Filozofski fakultet. Preuzeto na mrežnoj stranici: [Seksualnost prelom.indd \(uns.ac.rs\)](#) (3.5.2021)
- Richards M, Crowe P, Larson R, Swarr A. (1998). Developmental patterns and gender differences in the experience of peer companionship during adolescence. Child Development, 69(1),154–163.
- Sesar R., Dodaj A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. Socijalna psihijatrija, 42 (3), 162-171.
- Shorey, R.C., Cornelius, T.L., Bell, K.M. (2008). A critical review of theoretical frameworks for dating violence: Comparing the dating and marital fields. Aggression and Violent Behavior, 13, 185-194.
- Silverman, J., Rai, A., Mucci, L. i Hathaway, J. (2001). Dating violence against adolescent girls and associated substance abuse, unhealthy weight control, sexual risk behavior, pregnancy, and suicidality. Journal of the American Medical Association . 286(5), 572-579.

- Sorensen, S. (2007) Adolescent Romantic Relationships. ACT for Youth Center of Excellence. Preuzeto na mrežnoj stranici: http://www.actforyouth.net/resources/rf/rf_romantic_0707.pdf (19.5. 2021)
- Sousa, C. (1999). Teen dating violence: The hidden epidemic. Family and Conciliation Court Review, 37, 356-374. Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.174-1617.1999.tb01310.x> (3.5. 2021).
- Spence, J.T., Helmreich, R.L., Stapp, J. (1973). A short version of the Attitudes Toward Women Scale. Bulletin of the Psychonomic Society, 2, 219-220.
- Straus, M. A. (2007). Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. Children and Youth Services Review, 30, 252-275.
- Štulhofer, A., Dokmanović, M., Ajduković, D., Božičević, I. i Kufrin, K. (2005). Seksualnost mladih u Hrvatskoj: simboličke i bihevioralne promjene od 1972. do 2005. Pedagogijska istraživanja, 2 (2), 327-341. Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://hrcak.srce.hr/139317> (21.5.2021).
- Tay, L.S., Gibbons, J.L. (1998). Attitudes toward gender roles among adolescents in Singapore. Cross-Cultural Research, 32, 257-278.
- Trbojević, J. (2016) Slika tela, seksualnost i partnerske veze u adolescenciji: Partnersko nasilje u adolescentskim vezama. Petrović, J. Odsek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. 77-96. Novi Sad. Filozofski fakultet. Preuzeto na mrežnoj stranici: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-395-8.pdf#page=51-> (23.5. 2021).
- Tukara, J. (2013) Rodni identitet i vrijednosti: povezanost rodnog identiteta s tradicionalnim i modernim vrijednostima studentica dvaju zagrebačkih fakulteta (Diplomski rad). Filozofski fakultet. Zagreb. Preuzeto na mrežnoj stranici: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2235/1/Tukara%2C%20Josip.pdf> (19.5.2021).
- Vagi, K.J., Rothman, E.F., Latzman , N.E., Teten Tharp, A., Hall, D.M., Breiding, M.J. (2013). Beyond Correlates: A Review of Risk and Protective Factors for Adolescent Dating Violence Perpetration. Journal of Youth Adolescence, 42, 633–649.

- Vučetić, A. (2016). Usporedba nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na mjesto školovanja (Diplomski rad). Edukacijsko- rehabilitacijski fakultet. Zagreb. Preuzeto na mrežnoj stranici: [view \(unizg.hr\)](http://view.unizg.hr) (16.4.2021).
- Vuković, A., Milašin, A., Buljubašić Kuzmanović, V. (2009). Učestalost vršnjačkog nasilja osvećivanjem kao nasilne strategije sučeljavanja među učenicima osnovne škole. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 55 (22), 78-96.
- White, Jacquelyn, W. i Smith, Paige, Hall (2001). *Developmental Antecedents of Violence Against Women: A Longitudinal Perspective*. Report of the U.S. Department of Justice. Preuzeto na mrežnoj stranici: www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/187775.pdf (10.5.2021)
- Zrilić, S. (2007). Neke potencijalno relevantne sociodemografske varijable školskih izostanaka. *Odgojne znanosti*, 9 (2(14)), 41-65. Preuzeto na mrežnoj stranici: <https://hrcak.srce.hr/21123> (7.5.2021).

10. PRILOZI

Skala pogrešnih uvjerenja o kvalitetnoj vezi (Ajduković, Löw i Sušac, 2011)

a) za mladiće

1.	Dečko uvijek mora znati gdje i s kim je njegova djevojka.	1	2	3	4	5
2.	Ako se dečku nešto ne sviđa kod djevojke, treba zahtijevati da se ona promijeni.	1	2	3	4	5
3.	Kada smo u vezi, normalno je zanemariti prijatelje.	1	2	3	4	5
4.	Ljubomora je jedan od načina pokazivanja ljubavi.	1	2	3	4	5
5.	Treba uvažavati mišljenje svoje djevojke, čak i ako se razlikuje od moga.	1	2	3	4	5
6.	U vezi treba više brinuti o željama svoje djevojke nego o vlastitim željama.	1	2	3	4	5
7.	Djevojke su više odgovorne za kvalitetu veze nego dečki.	1	2	3	4	5
8.	Ako jedna osoba u vezi želi seks, druga joj treba udovoljiti.	1	2	3	4	5
9.	Prihvatljivije je da dečko prevari djevojku, nego ona njega.	1	2	3	4	5
10.	Za neke je djevojke dobro da ih dečko ponekad udari.	1	2	3	4	5
11.	Razumljivo je da su ponekad ljudi toliko ljuti da se ne mogu suzdržati od upotrebe fizičke sile.	1	2	3	4	5
12.	Ako je dečko u pijanom stanju bio nasilan prema djevojci, nije odgovoran za svoje ponašanje.	1	2	3	4	5
13.	Ako se dovoljno trudim oko svoje djevojke, ona neće biti nasilna prema meni.	1	2	3	4	5
14.	Ako je netko zlostavljan u vezi, vjerojatno je to nečime zaslužio.	1	2	3	4	5
15.	U prirodi je mladića da su katkada nasilni prema djevojkama.	1	2	3	4	5
16.	Osobe koje su zlostavljane i ostaju u nasilnoj vezi	1	2	3	4	5

	to čine zato što im ne smeta trpjeti nasilje.					
--	---	--	--	--	--	--

b) za djevojke

1.	Djevojka uvijek mora znati gdje i s kim je njen dečko.	1	2	3	4	5
2.	Ako se djevojci nešto ne sviđa kod dečka, treba zahtijevati da se on promijeni.	1	2	3	4	5
3.	Kada smo u vezi, normalno je zanemariti prijatelje.	1	2	3	4	5
4.	Ljubomora je jedan od načina pokazivanja ljubavi.	1	2	3	4	5
5.	Treba uvažavati mišljenje svog dečka, čak i ako se razlikuje od moga.	1	2	3	4	5
6.	U vezi treba više brinuti o željama svog dečka nego o vlastitim željama.	1	2	3	4	5
7.	Djevojke su više odgovorne za kvalitetu veze nego dečki.	1	2	3	4	5
8.	Ako jedna osoba u vezi želi seks, druga joj treba udovoljiti.	1	2	3	4	5
9.	Prihvatljivije je da dečko prevari djevojku, nego ona njega.	1	2	3	4	5
10.	Za neke je djevojke dobro da ih dečko ponekad udari.	1	2	3	4	5
11.	Razumljivo je da su ponekad ljudi toliko ljuti da se ne mogu suzdržati od upotrebe fizičke sile.	1	2	3	4	5
12.	Ako je djevojka u pijanom stanju bila nasilna prema dečku, nije odgovorna za svoje ponašanje.	1	2	3	4	5
13.	Ako se dovoljno trudim oko svog dečka, on neće biti nasilan prema meni.	1	2	3	4	5
14.	Ako je netko zlostavljan u vezi, vjerojatno je to nečime zaslužio.	1	2	3	4	5
15.	U prirodi je mladića da su katkada nasilni prema djevojkama.	1	2	3	4	5

16.	Osobe koje su zlostavljane i ostaju u nasilnoj vezi to čine zato što im ne smeta trpjeti nasilje.	1	2	3	4	5
-----	---	---	---	---	---	---

Upitnik iskustva doživljenih nasilnih ponašanja (Ajduković, Löw i Sušac, 2011):

a) za mladiće

1.	Djevojka me je vrijeđala ili psovala.	0	1	2	3	4	5
2.	Učinila je nešto kako bi mi prkosila.	0	1	2	3	4	5
3.	Bacila je na mene nešto čime me mogla ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
4.	Djevojka mi je zavrнула ruku ili mi grubo povukla kosu.	0	1	2	3	4	5
5.	Natjerala me na seks bez zaštite.	0	1	2	3	4	5
6.	Grubo me gurnula.	0	1	2	3	4	5
7.	Djevojka mi je rekla da sam debeo, ružan ili nešto drugo loše o mom izgledu.	0	1	2	3	4	5
8.	Udarila me predmetom koji me je mogao ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
9.	Uništila je nešto što mi je pripadalo.	0	1	2	3	4	5
10.	Djevojka je vikala ili se derala na mene.	0	1	2	3	4	5
11.	Zgrabila me je za ruku.	0	1	2	3	4	5
12.	Inzistirala je na seksu kada ga ja nisam htio, ali nije koristila fizičku silu.	0	1	2	3	4	5
13.	Ošamarila me je.	0	1	2	3	4	5
14.	Prijetila mi je kako bi me natjerala na seks.	0	1	2	3	4	5
15.	Djevojka mi je rekla da sam loš u seksu.	0	1	2	3	4	5
16.	Prijetila mi je da će me udariti ili gađati nečim.	0	1	2	3	4	5
17.	Ucjenjivala me kako bi me nagovorila na seks.	0	1	2	3	4	5
18.	Inzistirala je da joj pokažem sms poruke koje sam dobio ili ih je potajno čitala.	0	1	2	3	4	5
19.	Naljutila se na mene kada me nije uspjela dobiti na mobitel.	0	1	2	3	4	5

20.	Djevojka me slijedila kako bi vidjela s kime se nalazim.	0	1	2	3	4	5
21.	Kada joj se nije svidjelo kako sam odjeven, natjerala me da presvučem odjeću.	0	1	2	3	4	5
22.	Ismijavala me ili omalovažavala pred drugima dok sam ja bio prisutan.	0	1	2	3	4	5
23.	Udarila me, ali se nakon toga ispričala i obećala da se to više neće ponoviti.	0	1	2	3	4	5
24.	Djevojka mi je naredila da postupam onako kako ona želi.	0	1	2	3	4	5
25.	Ružno je govorila o meni iza mojih leđa.	0	1	2	3	4	5
26.	Pokušavala je namjerno izazvati osjećaj krivnje kod mene.	0	1	2	3	4	5
27.	Neopravdano mi je prigovorila da sam ju prevario ili da flertujem s drugima.	0	1	2	3	4	5

b) za djevojke

1.	Dečko me vrijeđao ili psovao.	0	1	2	3	4	5
2.	Učinio je nešto kako bi mi prkosio.	0	1	2	3	4	5
3.	Bacio je na mene nešto čime me mogao ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
4.	Dečko mi je zavrnuo ruku ili me grubo povukao za kosu.	0	1	2	3	4	5
5.	Natjerao me na seks bez zaštite.	0	1	2	3	4	5
6.	Grubo me gurnuo.	0	1	2	3	4	5
7.	Dečko mi je rekao da sam debela, ružna ili nešto drugo loše o mom izgledu.	0	1	2	3	4	5
8.	Udario me predmetom koji me je mogao ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
9.	Uništio je nešto što mi je pripadalo.	0	1	2	3	4	5
10.	Dečko je vikao ili se derao na mene.	0	1	2	3	4	5

11.	Zgrabio me je za ruku.	0	1	2	3	4	5
12.	Inzistirao je na seksu kada ga ja nisam htjela, ali nije koristio fizičku silu.	0	1	2	3	4	5
13.	Ošamario me je.	0	1	2	3	4	5
14.	Prijetio mi je kako bi me natjerao na seks.	0	1	2	3	4	5
15.	Dečko mi je rekao da sam loša u seksu.	0	1	2	3	4	5
16.	Prijetio mi je da će me udariti ili gađati nečim.	0	1	2	3	4	5
17.	Ucjenjivao me kako bi me nagovorio na seks.	0	1	2	3	4	5
18.	Inzistirao je da mu pokažem sms poruke koje sam dobila ili ih je potajno čitao.	0	1	2	3	4	5
19.	Naljutio se na mene kada me nije uspio dobiti na mobitel.	0	1	2	3	4	5
20.	Dečko me slijedio kako bi vidio s kime se nalazim.	0	1	2	3	4	5
21.	Kada mu se nije svidjelo kako sam odjevena, natjerao me da presvučem odjeću.	0	1	2	3	4	5
22.	Ismijavao me ili omalovažavao pred drugima dok sam ja bila prisutna.	0	1	2	3	4	5
23.	Udario me, ali se nakon toga ispričao i obećao da se to više neće ponoviti.	0	1	2	3	4	5
24.	Dečko mi je naredio da postupam onako kako on želi.	0	1	2	3	4	5
25.	Ružno je govorio o meni iza mojih leđa.	0	1	2	3	4	5
26.	Pokušavao je namjerno izazvati osjećaj krivnje kod mene.	0	1	2	3	4	5
27.	Neopravdano mi je prigovorio da sam ga prevarila ili da flertujem s drugima.	0	1	2	3	4	5

Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja (Ajduković, Löw i Sušac, 2011)

a) za mladiće

1.	Djevojka me je vrijeđala ili psovala.	0	1	2	3	4	5
2.	Učinila je nešto kako bi mi prkosila.	0	1	2	3	4	5

3.	Bacila je na mene nešto čime me mogla ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
4.	Djevojka mi je zavrнула ruku ili me grubo povukla kosu.	0	1	2	3	4	5
5.	Natjerala me na seks bez zaštite.	0	1	2	3	4	5
6.	Grubo me gurnula.	0	1	2	3	4	5
7.	Djevojka mi je rekla da sam debeo, ružan ili nešto drugo loše o mom izgledu.	0	1	2	3	4	5
8.	Udarila me predmetom koji me je mogao ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
9.	Uništila je nešto što mi je pripadalo.	0	1	2	3	4	5
10.	Djevojka je vikala ili se derala na mene.	0	1	2	3	4	5
11.	Zgrabila me je za ruku.	0	1	2	3	4	5
12.	Inzistirala je na seksu kada ga ja nisam htio, ali nije koristila fizičku silu.	0	1	2	3	4	5
13.	Ošamarila me je.	0	1	2	3	4	5
14.	Prijetila mi je kako bi me natjerala na seks.	0	1	2	3	4	5
15.	Djevojka mi je rekla da sam loš u seksu.	0	1	2	3	4	5
16.	Prijetila mi je da će me udariti ili gađati nečim.	0	1	2	3	4	5
17.	Ucjenjivala me kako bi me nagovorila na seks.	0	1	2	3	4	5
18.	Inzistirala je da joj pokažem sms poruke koje sam dobio ili ih je potajno čitala.	0	1	2	3	4	5
19.	Naljutila se na mene kada me nije uspjela dobiti na mobitel.	0	1	2	3	4	5
20.	Djevojka me slijedila kako bi vidjela s kime se nalazim.	0	1	2	3	4	5
21.	Kada joj se nije svidjelo kako sam odjeven, natjerala me da presvučem odjeću.	0	1	2	3	4	5
22.	Ismijavala me ili omalovažavala pred drugima dok sam ja bio prisutan.	0	1	2	3	4	5
23.	Udarila me, ali se nakon toga ispričala i obećala da se to više neće ponoviti.	0	1	2	3	4	5
24.	Djevojka mi je naredila da postupam onako kako ona želi.	0	1	2	3	4	5
25.	Ružno je govorila o meni iza mojih leđa.	0	1	2	3	4	5

26.	Pokušavala je namjerno izazvati osjećaj krivnje kod mene.	0	1	2	3	4	5
27.	Neopravdano mi je prigovorila da sam ju prevario ili da flertujem s drugima.	0	1	2	3	4	5

b) za djevojke

1.	Dečko me vrijeđao ili psovao.	0	1	2	3	4	5
2.	Učinio je nešto kako bi mi prkosio.	0	1	2	3	4	5
3.	Bacio je na mene nešto čime me mogao ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
4.	Dečko mi je zavrnuo ruku ili me grubo povukao za kosu.	0	1	2	3	4	5
5.	Natjerao me na seks bez zaštite.	0	1	2	3	4	5
6.	Grubo me gurnuo.	0	1	2	3	4	5
7.	Dečko mi je rekao da sam debela, ružna ili nešto drugo loše o mom izgledu.	0	1	2	3	4	5
8.	Udario me predmetom koji me je mogao ozlijediti.	0	1	2	3	4	5
9.	Uništio je nešto što mi je pripadalo.	0	1	2	3	4	5
10.	Dečko je vikao ili se derao na mene.	0	1	2	3	4	5
11.	Zgrabio me je za ruku.	0	1	2	3	4	5
12.	Inzistirao je na seksu kada ga ja nisam htjela, ali nije koristio fizičku silu.	0	1	2	3	4	5
13.	Ošamario me je.	0	1	2	3	4	5
14.	Prijetio mi je kako bi me natjerao na seks.	0	1	2	3	4	5
15.	Dečko mi je rekao da sam loša u seksu.	0	1	2	3	4	5
16.	Prijetio mi je da će me udariti ili gađati nečim.	0	1	2	3	4	5
17.	Ucjenjivao me kako bi me nagovorio na seks.	0	1	2	3	4	5
18.	Inzistirao je da mu pokažem sms poruke koje sam dobila ili ih je potajno čitao.	0	1	2	3	4	5
19.	Naljutio se na mene kada me nije uspio dobiti na mobitel.	0	1	2	3	4	5
20.	Dečko me slijedio kako bi vidio s kime se nalazim.	0	1	2	3	4	5

21.	Kada mu se nije svidjelo kako sam odjevena, natjerao me da presvučem odjeću.	0	1	2	3	4	5
22.	Ismijavao me ili omalovažavao pred drugima dok sam ja bila prisutna.	0	1	2	3	4	5
23.	Udario me, ali se nakon toga ispričao i obećao da se to više neće ponoviti.	0	1	2	3	4	5
24.	Dečko mi je naredio da postupam onako kako on želi.	0	1	2	3	4	5
25.	Ružno je govorio o meni iza mojih leđa.	0	1	2	3	4	5
26.	Pokušavao je namjerno izazvati osjećaj krivnje kod mene.	0	1	2	3	4	5
27.	Neopravdano mi je prigovorio da sam ga prevarila ili da flertujem s drugima.	0	1	2	3	4	5

Skala uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (Attitudes Toward Women Scale for Adolescents, Galambos i sur., 1985):

1.	Psovanje je manje primjereno za djevojke nego za mladiće.	1	2	3	4	5
2.	Na spoju se očekuje da mladić plati sve račune.	1	2	3	4	5
3.	U prosjeku, djevojke su jednako pametne kao i mladići.	1	2	3	4	5
4.	„Obitelj bi trebala više poticati sinove nego kćeri da upišu studij.“	1	2	3	4	5
5.	U redu je ako djevojka želi igrati neki grublji sport, poput nogometa.	1	2	3	4	5
6.	U pravilu bi otac trebao imati veći autoritet od majke u donošenju obiteljskih odluka.	1	2	3	4	5
7.	U redu je da djevojka pozove mladića na spoj.	1	2	3	4	5
8.	Važnije je za mladiće nego za djevojke da postiču dobre rezultate u školi.	1	2	3	4	5
9.	Ako su i muž i žena zaposleni, muž bi trebao preuzeti dio kućanskih poslova, poput pranja suđa ili pranja rublja.	1	2	3	4	5
10.	Muškarci su bolji vođe nego žene.	1	2	3	4	5

11.	Djevojke bi se više trebale usmjeravati na to da postanu dobre majke i supruge, nego na razvoj profesionalne karijere.	1	2	3	4	5
12.	Djevojke bi trebale imati jednake slobode kao i mladići.	1	2	3	4	5

Adaptirana verzija Skale uvjerenja o ponašanju djevojaka u vezi (AWSA) za ispitivanje percepcije stavova partnera o romantičnim vezama:

a) za mladiće

1.	Moja djevojka smatra da je psovanje manje primjereno za djevojke nego za mladiće.	1	2	3	4	5
2.	Moja djevojka očekuje da na spoju mladić plati sve račune.	1	2	3	4	5
3.	Moja djevojka smatra da su u prosjeku djevojke jednako pametne kao i mladići.	1	2	3	4	5
4.	Moja djevojka smatra da bi obitelj trebala više poticati sinove nego kćeri da upišu studij.	1	2	3	4	5
5.	Moja djevojka smatra da je u redu je da djevojka igra neki grublji sport, poput nogometa.	1	2	3	4	5
6.	Moja djevojka smatra da bi otac trebao imati veći autoritet od majke u donošenju obiteljskih odluka.	1	2	3	4	5
7.	Moja djevojka smatra da je u redu da djevojka pozove mladića na spoj.	1	2	3	4	5
8.	Moja djevojka smatra da je važnije za mladiće nego za djevojke da postižu dobre rezultate u školi.	1	2	3	4	5
9.	Moja djevojka smatra ako su i muž i žena zaposleni, muž bi trebao preuzeti dio kućanskih poslova, poput pranja suđa ili pranja rublja.	1	2	3	4	5
10.	Moja djevojka smatra da su muškarci bolji vođe nego žene.	1	2	3	4	5
11.	Moja djevojka smatra da bi se djevojke trebale više usmjeravati na to da postanu dobre majke i supruge, nego na razvoj profesionalne karijere.	1	2	3	4	5
12.	Moja djevojka smatra da bi djevojke trebale imati jednake slobode kao i mladići.	1	2	3	4	5

b) za djevojke

1.	Moj dečko smatra da je psovanje manje primjereno za djevojke nego za mladiće.	1	2	3	4	5
2.	Moj dečko smatra da se očekuje da na spoju mladić plati sve račune.	1	2	3	4	5
3.	Moj dečko smatra da su u prosjeku djevojke jednako pametne kao i mladići.	1	2	3	4	5
4.	Moj dečko smatra da bi obitelj trebala više poticati sinove nego kćeri da upišu studij.	1	2	3	4	5
5.	Moj dečko smatra da je u redu da djevojka igra neki grublji sport, poput nogometa.	1	2	3	4	5
6.	Moj dečko smatra da bi otac trebao imati veći autoritet od majke u donošenju obiteljskih odluka.	1	2	3	4	5
7.	Moj dečko smatra da je u redu da djevojka pozove mladića na spoj.	1	2	3	4	5
8.	Moj dečko smatra da je važnije za mladiće nego za djevojke da postižu dobre rezultate u školi.	1	2	3	4	5
9.	Moj dečko smatra ako su i muž i žena zaposleni, muž bi trebao preuzeti dio kućanskih poslova, poput pranja suđa ili pranja rublja.	1	2	3	4	5
10.	Moj dečko smatra da su muškarci bolji vođe nego žene.	1	2	3	4	5
11.	Moj dečko smatra da bi se djevojke trebale više usmjeravati na to da postanu dobre majke i supruge, nego na razvoj profesionalne karijere.	1	2	3	4	5
12.	Moj dečko smatra da bi djevojke trebale imati jednake slobode kao i mladići.	1	2	3	4	5